Міністерство освіти і науки України

Львівський національний університет імені Івана Франка

Філологічний факультет

Катедра української мови

імені проф. Івана Ковалика

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЗИВНИХ ВОЇНІВ ЗСУ

Магістерська робота

студентки ІІ курсу групи ФЛУм - 21

спеціалізації 035. 01 Українська мова та література

(освітня програма «Українська мова та література»)

денної форми здобуття освіти

Лупул Христини Сергіївни

Науковий керівник

к.ф.н. доц. Мосур Оксана Сергіївна

Львів – 2024

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ 4

ВСТУП 7

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ 11

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕОФІЦІЙНОЇ АНТРОПОНІМІЇ 12

1.1. Історія становлення антропоніміки як науки 12

1.2. Позивний як вид антропоніма 18

РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗИВНИХ ІМЕН 30

2.1. Позивні воїнів ЗСУ, утворені від апелятивів 30

2.1.1. Позивні, мотивовані фізичними та психічними особливостями бійців . 31

2.1.2. Позивні, мотивовані родом діяльності чи посадою військовослужбовця 37

2.1.3. Позивні номінації, мотивовані етнонімами та катойконімами 39

2.1.4. Позивні, утворені від назв тварин та рослин (плодів) 43

2.1.5. Бойові номінації, перенесені з кольороназв та цифронімів..... 45

2.1.6. Військові імена, похідні від назв зброї, деталей та предметів побуту ... 46

2.1.7. Позивні номінації з непрозорою або оказіональною мотивацією; похідні від абстрактних понять 48

2.2. Відонімні позивні воїнів ЗСУ 50

2.2.1. Позивні, похідні від особових прізвищ, імен та імен по батькові 50

2.2.2. Військові псевдоніми, мотивовані власними назвами відомих людей .. 55

2.2.3. Бойові імена, утворені від назв героїв кіно та мультфільмів, літературних, біблійних та міфічних персонажів 57

2.2.4. Імена, похідні від назв зброї і транспортних засобів 59

2.2.5. Позивні відтопонімного походження 60

2.2.6. Позивні імена, похідні від інших позивних та псевдонімів 62

2.3. Порівняльний аналіз твірних баз позивних імен і сучасних українських прізвищ 64

ВИСНОВКИ 69

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ..... 73

ДОДАТКИ..... 81

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

0462 – Сайт м. Чернігова «0462.ua»

0629 – Сайт м. Маріуполя «0629.com.ua»

Dev – IT-медіа «Dev.ua»

Houp – Міжнародний благодійний фонд «Houp.Org»

LB. ua – Онлайн-медіа «Лівий берег»

YT – Відеоплатформа «YouTube»

ZPRZ – Онлайн-медіа «ZPRZ.CITY»

АрміяInform – Онлайн-медіа Міністерства оборони України

Веч.К – Онлайн-медіа «Вечірній Київ»

Вікна – Онлайн-медіа «Вікна»

ВК – Інтернет-газета «Вечірній Кам’янець»

ВН – Онлайн-медіа «Волинські Новини»

ВСН – Онлайн-медіа «Волинська Служба Новин»

Вчасно – Інформаційне агентство «Вчасно»

Глузд – Онлайн-видання «Глузд»

Гордон – Інтернет-видання «ГОРДОН»

ГУ – Газета ВРУ «Голос України»

Експрес – «Експрес онлайн» (офіційний онлайн-сайт газети «Експрес»)

ЕП – «Електронні петиції» Офіційне інтернет-представництво Президента України

Еспресо – Інформаційний телеканал «Еспресо TV»

Жмеринка – Сайт м. Жмеринки «Жмеринка.City»

ЖОДА – Офіційний вебсайт Житомирської обласної державної адміністрації

ЗК – Онлайн-газета «Західний кур’єр»

ЗМІСТ – Онлайн-ресурс «ЗМІСТ»

Знай – Новинне медіа «Знай.Юа»

ІД – Новинний портал м. Дніпра «Інформатор Дніпро»

КГ – Онлайн-медіа «Кременчуцька Газета»

КП – Книга Пам’яті

ЛМ – Вебсайт Луганської області «Луганщина моя»

Махала – Інтернет-видання «Махала»

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

Мет. – Онлайн-медіа «Метінвест.Медіа»

ММР – Новинний сайт Мукачівської міської ради

Нове – Новинний сайт «Нове Життя»

НЧ – Телеканал «Новий Чернігів»

ОА – Сайт Національного університету «Острозька академія»

Переяслав – Онлайн-медіа «Переяслав.City»

ПІ – позивне ім’я

ПОБ – Інформаційний сайт Першої окремої бригади ім. Івана Богуна

ПП – Платформа пам’яті Меморіал

ППА – сайт Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим

РБК – Українське інформаційне агентство «РБК-Україна»

РС – Інтернет-видання «Радіо Свобода»

Рубрика – Суспільно-політичне видання «Рубрика»

СІ – Агенція журналістських розслідувань «Слідство.Інфо»

Сусп. – Онлан-медіа «Суспільне Новини»

Телеграфъ – Сайт «Кременчуцький Телеграфъ»

Терен – Інформаційна агенція «Терен»

Тиждень – Онлайн-медіа «Український Тиждень»

ТСН – Інформаційно-аналітична телепрограма «Телевізійна служба новин»

ТТ – відеоматеріали з мережі «Tik-Tok»

Ужгород – Онлайн-медіа «Uzhorod.net.ua»

Укрінформ – Державне інформаційне агентство «Укрінформ»

УП – Онлайн-медіа «Українська Правда»

Факти – Газета «Факти»

ЦН – Суспільно-політичний сайт «Цензор.Нет»

ЧЕline - Інформаційно-новинний портал «ЧЕЛАЙН»

Шпальта – Онлайн-медіа «Шпальта»

ВСТУП

Розпочавши збройну агресію проти України у 2014 році та вивівши восьмирічну війну на новий етап у лютому 2022 року, російська федерація щоденно чинить варварський акт геноциду українців та знищення держави зокрема. Українське суспільство, цілковито перебуваючи у контексті воєнних подій, змушене приймати виклики реалій сьогодення та адаптуватись до них у кожній сфері життя: економічній, соціальній, духовній, науковій.

Тема війни в Україні, займаючи першорядне місце в інформаційному полі, має безпосередній вплив на мову як природний організм, що розвивається в часі і просторі. Так, із початком російсько-української війни помічаємо стрімке поповнення лексичного фонду української мови: з'являються новотвори на позначення загальних явищ і понять, що асоціюються з мілітарною дійсністю (*рашизм, бандеромобіль, кімити*[1] та ін.), з'являються нові значення у словах (*бавовна, град, орк*[2] та ін.) та активно розширюється український військовий ономастикон. Відтак до спектру власних назв органічно входить якісно новий вид антропонімів – позивні військовослужбовців Збройних Сил України.

Як унікальне мовне явище військова неофіційна антропоніміка дедалі частіше стає об'єктом досліджень мовознавців, котрі ставлять перед собою завдання з'ясувати особливості виникнення та творення позивних найменувань. Ґрунтовний аналіз мотивів маскувальних імен українських бійців у так званій зоні АТО здійснила Л. О. Кравченко *(«Мотиви номінацій позивних українських бійців – учасників бойових дій російсько-українського конфлікту на сході України»)*[3] (2016). У розвідці *«Лексична база позивних українських бійців –*

[1] Див. Є. Букет АрміяInform представляє словник неологізмів української мови. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: http://surl.li/larqqc (дата звернення: 28.09.2023)
[2] Там само.
[3] Див. Кравченко Л. Мотиви номінацій позивних українських бійців – учасників бойових дій російсько-українського конфлікту на сході України / Motives of nominations of nom de guerres used by ukrainian combatants – participant sofmilitary operations in russian-ukrainian conflict in the east of Ukraine. Teka Kom. Pol.-Ukr. Związ. Kult. 2006. С. 80–86. http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TZwiaz11/10_Kravczenko.pdf

учасників озброєного конфлікту на сході України в 2014»[1] дослідниця виділяє три принципи номінацій, за допомогою яких відбувається присвоєння певного позивного (характеристика людини; духовний світ людини; реальне життя). Мотиваціям позивних іменувань українських військовослужбовців також присвячена стаття Н. М. Хрустик *«Позивні українських військовослужбовців: мотиви номінації»*[2]. Л. Л. Белей з'ясував особливості творення і функціонування псевдонімів-позивних та виділив найтиповіші моделі творення військових неофіційних антропонімів з 2014-го року й дотепер у статті *«Позивні учасників АТО й ООС — творення та функціонування»*[3] (2020). Джерелом для дослідження Л. Л. Белея слугував словник-довідник псевдолексем воїнів 21-го століття, укладений Ю. Копитко в науковій роботі *«Псевдонім як маркер взаємодії понять мова-війна (на матеріалі неофіційного іменника воїнів АТО)»*[4] (2019). Охарактеризувала позивні імена, представлені в українських ЗМІ, з погляду їхньої лексико-семантичної організації та структурних особливостей Н. М. Шульська у статті *«Номінативна характеристика позивних імен бійців АТО, уживаних в мові ЗМІ»*[5] (2017). Г. П. Мацюк у розвідці *«Language and war in Ukraine: Unofficial names in the socio-group "Ukrainian military" as a marker of interpersonal communication»*[6] (2022) звернула увагу на соціокомунікативний аспект позивних, з'ясувала місце і роль позивних імен у системі неофіційної

---

[1] Див. Кравченко Л. О. Лексична база позивних українських бійців – учасників озброєного конфлікту на сході України в 2014 р. В: Тенденції розвитку української лексики та граматики. Ч. ІІ. Варшава – Івано-Франківськ, 2015. С. 224-237.

[2] Див. Хрустик Н. М. Позивні українських військовослужбовців: мотиви номінації / Н. М. Хрустик, С. А. Петрова, Т. С. Серкал. Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія. 2021. Т. 26, №. 2 (24). С. 104-114. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/33416/1/104-114.pdf (дата звернення 12.10.2023)

[3] Див. Белей Л. Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування. Мовознавство. 2020. № 3. С. 49-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2020_3_5 (дата звернення: 28.09.2023)

[4] Див.: Копитко Ю. Псевдонім як маркер взаємодії понять мова-війна (на матеріалі неофіційного іменника воїнів АТО). Львів, 2019. 109 с. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/CHerez-terny-do-zirok.pdf (дата звернення 12.10.2023)

[5] Див. Шульська Н. М. Номінативна характеристика позивних імен бійців АТО, уживаних в мові ЗМІ. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. 2017. № 1(27). С. 342-347. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8423/1/Shulska.pdf (дата звернення: 13.10.2023)

[6] Див. Matsyuk Halyna. Language and war in Ukraine: Unofficial names in the socio-group "Ukrainian military" as a marker of interpersonal communication. Onoma. 2022. Vol. 57. P. 197-216. URL: http://surl.li/biqcua (дата звернення 15.05.2024)

антропонімії, виділивши основні функції військових псевдонімів. Зіставивши сучасні позивні імена із бойовими псевдонімами 20-го ст., дослідниця дійшла висновку, що формування лексичної основи позивних українських військовослужбовців 21-го століття продовжує номінативну традицію минулого століття.

Проаналізувавши дослідження неофіційної антропонімії, бачимо, що з початку війни в Україні коло зацікавлень щодо позивних українських військовослужбовців постійно розширюється. Натепер в українському мовознавстві представлені розвідки, присвячені маскувальним іменам воїнів АТО. Так, у зв'язку із розгортанням повномасштабної війни на території України у 2022 році, сьогодні є нагальна потреба додаткового ґрунтовного мовознавчого підходу до вивчення нових пропріативів у міліт-псевдонімії.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу мотивацій військових прізвиськ (із початку повномасштабного вторгнення), їхніх семантичних особливостей та походження.

Мета роботи − здійснити лексико-семантичний аналіз позивних воїнів ЗСУ з початку російського вторгнення 2022-го року.

Реалізація мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) Опрацювати наукову літературу з антропоніміки;
2) Висвітлити зміст та ознаки поняття «позивний»;
3) Зібрати фактаж позивних імен військовослужбовців Збройних сил України;
4) Здійснити лексико-семантичне дослідження неофіційних номінацій українських військових;
5) Порівняти зібрані позивні з сучасними прізвищами;
6) Укласти реєстр позивних воїнів ЗСУ від лютого 2022 року (додаток 3) та упорядкувати додатки, що відображають специфіку власних назв.

Наукова новизна роботи. Пропонована праця – перша спроба фіксації та вивчення лексико-семантичної природи позивних імен від початку широкомасштабної війни 24.02.2022 (на базі інтернет ресурсів та анкети-питальника). Результати дослідження були апробовані на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з української мови, літератури (з методиками їх викладання) (Київ, 11.04.24, “Позивні воїнів ЗСУ: лексико-семантичний аналіз”).

Джерельна база: реєстр позивних імен, укладений на матеріалі онлайн-медіа, частина міліті-імен зібрана методом анкетування (додаток 3).

Об’єктом дослідження є позивні військовослужбовців ЗСУ.

Предмет дослідження − лексико-семантичні особливості військових іменувань.

Відповідно до мети та завдань робота складається зі вступу, переліку умовних скорочень, двох розділів, висновків, списку використаної літератури і джерел та 4 додатків.

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження антропонімного фактажу проведено з використанням загальнонаукових та лінгвістичних методів аналізу, передбачених метою та завданнями роботи.

Для фіксації позивних імен на базі медіа та від осіб, безпосередньо причетних до військової служби у лавах ЗСУ, використано методи соціологічних пошукових досліджень, а саме: *пошук* у соцмережах та регіональних онлайн-виданнях, *анкетування* (анкета-опитувальник) та *усне опитування* (відкрите). Аналіз теоретичних відомостей про антропонімні класи (прізвисько-псевдонім-позивний) передбачав використання *зіставного* прийому (порівняння та зіставлення трьох видів власних імен).

При опрацюванні матеріалу в розділі 2 («Лексико-семантична характеристика позивних імен») застосовано *компонентний аналіз* (з'ясовано мотивацію позивних з урахуванням, де це можливо, семантики базових апелятивів) і *контекстуальний аналіз* (для визначення мотивації військових імен залучено власне мовний і екстралінгвальний контексти їхнього виникнення). У межах лексико-семантичного аналізу використано і методику *компонентного аналізу*, яка забезпечила виокремлення семантичних груп позивних на основі тотожності мотивувальних баз прізвищ. За допомогою *компаративного та зіставного аналізів* вдалось порівняти продуктивність твірних баз позивних імен із сучасними українськими прізвищами, виявити нові семантичні типи в позивних іменах. Систематизація та оформлення проміжних та основних результатів дослідження проводились із використанням *описового* методу.

Для об'єктивізації спостереження та отримання кількісного значення найменувань використано *прийом кількісних підрахунків* та застосовано елементи *статистичного методу* для візуалізації продуктивності лексико-семантичних груп позивних.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕОФІЦІЙНОЇ АНТРОПОНІМІЇ

1.1. Історія становлення антропоніміки як науки

Антропоніміка − особливий розділ ономастики, що вивчає систему особових імен: патронімів, прізвищ, прізвиськ, псевдонімів, криптонімів, найменування міфологічних, фольклорних і літературних персонажів[1]. Виділення антропоніміки як науки про природу власних назв в окрему галузь ономастики відбулося у 60-70-х роках ХХ ст.

Хоча антропоніміка є відносно молодою галуззю лінгвістики, перші спроби пояснення антропонімів засвідчені ще у давньоруських пам'ятках. Так, у літописі Нестора вже були висвітлені примітивні пояснення слов'янських етнічних назв та деяких особових і територіальних іменувань[2]. Значно пізніше на лексикографічному рівні спробував виявити джерела походження власних імен Памво Беринда у словнику «Лексіконъ славенороссκій и именъ тълкованіє» (1627). Відтак перші проби дослідження антропонімії у XVII – XVIII ст. не позначилися особливою активізацією ономастичних студій.

У другій половині XIX ст. починається перший етап наукових студій слов'янської антропоніміки. У цей період виходить праця Ф. Міклошича «Die Bildung der slavischer Personennamen»[3] (1860), у якій вперше автор звертається до словотвірної будови слов'янських імен, пояснює принципи творення антропонімів і дає перелік словотворчих афіксів, що беруть участь у творенні власних назв.

---

[1] Масенко Л. Т. Антропоніміка // Енциклопедія Сучасної України / Ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ, : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: https://esu.com.ua/article-43065 (дата звернення 22.10.2023)

[2] Див. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с. URL: http://surl.li/uliibe (дата звернення: 04.10.2023).

[3] Див. Miklosich Franz. Die Bildung der slavischen Personennamen // Denkschriften der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philologisch – historische classe. Wien, 1860. Bd 10. S. 215-330. URL: http://surl.li/wtgqtv (дата звернення 20.10.2023)

З другої половини XIX – поч. XX ст. засвідчено розвиток власне української антропоніміки. Цей період характерний тим, що започаткували дослідження українських власних назв етнографи, історики, географи. Першими науковими розвідками на цьому часовому зрізі були російськомовні публікації.

Цінним було дослідження громадського діяча В. Охримовича під назвою «Про сільські прозвища»[4] (1895), яке вийшло у Львові. Дослідник присвятив увагу аналізу прізвиськ мешканців бойківських сіл Волосянка і Сеничів і вказав причини переходу прізвиськ у прізвища: *"На думку В. Охримовича, масовий перехід прізвиськ у прізвища відбувався унаслідок закріплення прізвиськ у метрикальних книгах, що сприяло виробленню в них статусу офіційних найменувань"*[5]. М. Л. Худаш, аналізуючи цю працю, зазначив, що В. Охримович *"перший запропонував чітку і своєрідну класифікацію українських особових назв прізвищевого типу"*[6].

Основоположною працею, що й нині засвідчує прогресивні погляди на антропонімію як цілісний об'єкт науки з урахуванням її особливостей в інших народах, є «Причинки до української ономастики»[7] (1906) І. Франка. Оцінюючи загальну картину досліджень у галузі української антропонімії, І. Франко робить невтішні висновки: "*Не можна сказати, щоб у нас не цікавилися іменами власними, але, на жаль, як у багатьох інших питаннях, так і тут діло не поступило поза дилетанське філософування та етимологізування на теми поодиноких імен.*" та наголошує на важливості особових назв як для філологів, що заглиблені у структуру мови, так і для істориків та етнографів. Новаторство роботи ученого полягає й у тому, що він, по-перше, започаткував вживання

---

[4] Див. Охримович, В. Знадоби до пізнання народних звичаїв і поглядів правних: Про сільські прозвища. Львів: Житє і слово, 1895. Т. 3. 302-307.

[5] Цит. за вид. Бучко Д. Г. Іван Франко – основоположник української антропоніміки / Дмитро Бучко // Іван Франко : дух, наука, думка, воля : [матеріали Міжнародного наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка]. Львів, 2010. Т. 2. С. 85-96. URL: http://surl.li/qmbaue (дата звернення 26.10.2023)

[6] Цит. за вид. Львівська ономастична школа: хрестоматія / [відп. ред. Купчинська З. О.]. Львів : Видавництво "Растр-7", 2019. С. 6.

[7] Франко І. Я. Причинки до української ономастики // Іван Франко. Зібр. тв.: у 50 т. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 36. С. 391-427. URL: http://surl.li/rneavf (дата звернення 26.10.2023)

загальноприйнятого сьогодні терміна *ономастика* до студіювання власних назв, по-друге, підійшов до аналізу прізвищ як до системного явища, взаємопов'язаного з іншими компонентами антропонімної системи.

У 2 пол. XX ст. до української антропонімії почали звертатися лінгвісти. Хоч тогочасні напрацювання і характеризуються вузьким тематичним колом зацікавлень (словотвір, походження, правопис) та фрагментарністю щодо обсягу об'єкта дослідження, однак сьогодні вони є значущим надбанням з української антропоніміки, що заслуговує окремої уваги. В історичному аспекті вивчали словотвір українських особових назв Л. Гумецька та І. Сухомлин. Л. Гумецька у монографії *«Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.»*[8] (1958) на базі пам'яток української мови XIV–XV ст. розглянула словотвірну структуру онімів, виділяючи морфологічний та морфолого-синтаксичний способи творення, їхнє походження та правопис. Взявши за матеріал для розвідки полтавські актові документи XVII ст., мовознавець І. Сухомлин[9] виокремлює мотивацію неофіційних найменувань (за рисами зовнішності, характеру носія, за родинними стосунки та ін.) та стверджує, що прізвища системно пов'язані з прізвиськами людей як найдавнішими взірцевими особовими назвами, і їхнє детальне вивчення неможливе без урахування цього зв'язку. Р. Керста[10] здійснила у порівняльно-історичному плані дослідження антропонімів у 1984 р. Об'єктом розвідки мовознавиці були чоловічі іменування XVI ст., а предметом розвідки – структурні особливості імен.

Особливості прізвищевої системи охарактеризував Ю. Редько у праці «Сучасні українські прізвища»[11] (1966). Мовознавець здійснив огляд всіх типів сучасних прізвищ, охарактеризував їхню семантику та словотвірну будову. Основні групи прізвищ за походженням, виділені дослідником:

1. Від особових власних назв;

[8] Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.: монографія. К., 1958. 298 с.
[9] Сухомлин І.Д. Українські прізвиська людей як власні родові назви // Говори і ономастика Наддніпрянщини. Дніпропетровськ, 1970. С. 30-58.
[10] Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. Київ : Наук. думка, 1984. 152 с.
[11] Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ, 1966. 214 с.

2. За соціальною приналежністю або від назви постійного заняття (класове розшарування, посади, за відношенням до освіти чи мистецтва);
3. Які виникли у процесі боротьби народу за визволення;
4. Утворені за індивідуальними ознаками перших носіїв.

У дослідженні Ю. Редько з'ясовує словотвірні і граматичні особливості прізвищ іменникового та прикметникового походження, пояснює, яким способом утворилося те чи інше найменування. Мовознавець виділяє найпоширеніші словотворчі типи прізвищ (прізвища зі суфіксом -енко; -ук, -чук; відприкметникові на -ськ, -цьк, -зьк та утворені лексико-семантичним способом) та накладає їх на мапу колишньої УРСР. Наукову цінність сьогодні має двотомний «Словник сучасних українських прізвищ»[12], опублікований у 2007 році, який містить цілісний аналіз прізвищ, зібраних і впорядкованих ученим протягом 25 років.

Скрупульозне вивчення антропоніміки супроводжують теоретичні засади, які окреслюють розроблені підходи до дослідження та надають проєкцію на наступні наукові розвідки. Так, теоретичний базис для аналізу антропонімії заклав М. Худаш у праці «З історії української антропонімії»[13] (1977). У монографії розглянуто українську антропонімію XIV–XVIII ст. – того періоду, коли стабілізувалося формування сучасної української антропонімної системи. Автор наголошує, що українська антропоніміка як наука почала системно розвиватися з 2 пол. XX ст., і зазначає, що на той час: *"[…] досягнення наших учених в дослідженні особових назв ще незначні"*[14]. Перспективи подальшого розвитку антропоніміки дослідник бачить в об'єднанні попередніх напрацювань з якісною методологією і набутим досвідом. Сучасну українську антропонімну

[12] Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ / ред. Д. Г. Гринчишин. Львів, 2007. Т. 1–2.
[13] Худаш М. Л. З історії української антропонімії: монографія. Київ: Наукова думка, 1977. 236 с. URL: http://surl.li/ssuoji (дата звернення 26.10.2023)
[14] Там само. С. 4

систему науковець визначає як «трийменну», що включає власне ім'я + назву по батькові + прізвище.

70-80-ті рр. XX ст. характеризуються активізацією уваги мовознавців до джерел впливів на формування української антропонімії, зокрема на процеси мовних контактів і діалектологічні аспекти. Так, Л. В. Кракалія[15] дослідила елементи румунської та угорської мов в антропонімії Буковини. І. Сухомлин[16] провів російсько-українсько-білоруські паралелі в антропонімії Наддніпрянщини та застосував лексико-семантичний принцип поділу родових прізвищ, виділивши два класи – власноіменні та відапелятивні. Антропоніми Закарпаття та їхнє регіональне значення вивчав П. П. Чучка у праці «Антропонімія Закарпаття (вступ та імена). Конспект лекцій»[17] (1970). *"В основі дослідження П. П. Чучки – 30 тис. найменувань, у тому числі 15 тис. розмовних варіантів прізвищ, більше 12 тис. прізвиськ і понад 2 тис. варіантів власних особових імен"*[18]. П. Чучка аналізує власні імена в етимологічному та словотвірному аспектах, окреслює частотність їхнього використання й ареал поширення. Об'єктом дослідження автора стали офіційні індивідуальні прізвища та неофіційні – сімейні, родичівські найменування або прізвиська.

У кінці 90-х рр. XX ст. почався новий період активного вивчення українського антропонімікону окремих історико-етнографічних регіонів, який триває донині. На сьогодні є розвідки з опрацюванням прізвищ та прізвиськ осіб Рівненщини (Я. Пура)[19], Донеччини (О. Антонюк)[20], Прикарпатської Львівщини (І. Фаріон)[21], Опілля (Г. Панчук)[22], Бойківщини (Г. Бучко)[23], Лубенщини

[15] Кракалія Л. В. До питання класифікації буковинських антропонімічних варіантів. Мовознавство. 1974. №2.
[16] Сухомлин І.Д. Українські прізвиська людей як власні родові назви // Говори і ономастика Наддніпрянщини. Дніпропетровськ, 1970. С. 30-58.
[17] Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена / Конспект лекцій. Ужгород, 1970. 103 с.
[18] Цит за вид. Пахомова С. Монографія про антропонімію Закарпаття. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2009. Вип. 21. С. 144.
[19] Пура Я. О. Сучасні прізвища Рівненщини. Рівне, 1984-1990. Ч. I–V.
[20] Антонюк О. В. Лексико-семантична група прізвиськ за фізичними ознаками людини (на матеріалі антропонімії Донец. обл.). Вісник Донец. ун-ту. Серія Б : Гуманітарні науки. Донецьк, 1999. № 2. С. 104-107.
[21] Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини кін. XVIII – поч. XIX ст. Львів: Літопис, 2001. 371 с.
[22] Панчук Г. Д. Антропонімія Опілля / Г. Д. Панчук. Тернопіль, 2001. 195 с.
[23] Бучко Г. Є. Народно-побутова антропонімія Бойківщини / Г. Є. Бучко, Д. Г. Бучко // Linguistika slavica : [ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк / відп. ред. В. П. Шульгач]. К., 2002. – С. 3 – 16.

(Л. Кравченко)[24], Луганщини (Н. Федотова)[25], Покуття (Н. Вирста)[26], Наддністрянщини (М. Наливайко)[27] та ін.

Вагоме значення для ономастичних досліджень у галузі антропоніміки має пласт лексикографічних напрацювань, які почали з'являтися наприкінці ХХ ст. Л. Скрипник[28] уклала словник власних імен. В. Горпинич[29] упорядкував прізвища Степової України (2000), а дослідники К. Лук'янюк та Н. Бабич – Чернівеччини[30] (2002) Пізніше вийшов друком словник В. Чабаненка[31], присвячений прізвиськам осіб Нижньої Наддніпрянщини (2005). «Словник сучасних українських прізвищ»[32] (2007) уклав Ю. Редько. Регіональні прізвиська межиріччя Стиру та Горині помістила у лексикографічну працю Н. Шульська[33] (2008). Прізвиськам північно-західної України присвятив словник Г. Аркушин[34] (2009).

Отже, українську антропонімію на початках досліджували історики, етнографи, публіцисти (К. Кахникевич) та громадські діячі (В. Охримович). Відтак невеликі розвідки цього періоду засвідчили зацікавлення антропонімією виключно як етнографічним матеріалом, що дозволяє ідентифікувати особу та виявляє найхарактерніші ознаки етносу. У той час науковці зосереджуються,

---

[24] Кравченко Л. О. Прізвища Лубенщини: монографія. К.: Факт, 2004. 198 с.
[25] Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (Рукопис). Луганськ, 2008. 208 с.
[26] Вирста Н. Б. Сучасні прізвища Покуття, омонімічні з назвами професій чи посад / Н. Б. Вирста // Studia slovakistica. 9. Ономастика. Антропоніміка: зб. наук. ст. / [упоряд. і відп. ред. : С. Пахомова, Я. Джоґаник]. Ужгород: Вид-во Олександри Гаркуші, 2009. С. 118-126.
[27] Наливайко М. Я. Неофіційна антропонімія Львівщини: Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова. Тернопіль, 2011. 201 с.
[28] Скрипник Л., Дзятківська Н. Власні імена людей : словник-довідник / ред. В. Русанівський. 2-ге вид. випр. й доп. Київ : Наук. думка, 1996. 335 с.
[29] Горпинич В. О. Прізвища степової України: словник: Близько 75 тисяч Дніпропетровський держ. ун-т. Лабораторія фольклору, говірок і літератури Нижнього Подніпров'я. - Д. : [б.в.], 2000. - 405 с.
[30] Лук'янюк К. М., Бабич Н. Д. Словник прізвищ : практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини). Чернівці : Букрек, 2002. 424 с.
[31] Чабаненко В. А. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини: У 2-х кн. Запоріжжя, 2005
[32] Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ / ред. Д. Г. Гринчишин. Львів, 2007. Т. 1–2.
[33] Шульська Н. М. Словник прізвиськ жителів межиріччя Стиру та Горині / Н. М. Шульська. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. 164 с.
[34] Аркушин Г. Л. Словник прізвиськ північно-західної України : у 3-х т. Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.

зокрема, на явищах перероблювання українських прізвищ, процесах переходу прізвиськ у прізвища та подекуди на семантику і будову антропонімів.

Про зародження української антропоніміки як науки можемо говорити з появою праці І. Франка, в якій автор висвітлює нагальні проблеми тогочасних досліджень та зусібіч аналізує антропонімну систему в діахронічному аспекті.

У 2 пол. ХХ ст. українська антропонімія стає об'єктом досліджень уже мовознавців. Спрямовуючи свою увагу в історичне минуле, одні займались аналізом структури давніх найменувань (Л. Гумецька, Р. Керста), інші з'ясовували мотивацію власних назв (І. Сухомлин). Тоді ж спостерігаємо пожвавлення вивчення сучасної антропонімії комплексно як на практичному рівні (Ю. Редько), так і на теоретичному (М. Худаш). Важливе місце у тогочасній антропоніміці мали праці, у яких висвітлювались лінгвогеографічні та діалектологічні аспекти (І. Сухомлин, П. Чучка). Відтак на цьому етапі антропоніміка сформувалась як окрема галузь українського мовознавства.

З кінця ХХ ст. вчені досліджують українську територіальну антропонімію. Так, сьогодні маємо монографії з ономастики, у яких опрацьовано антропонімію практично кожного регіону України. Останні десятиріччя засвідчують також процес активної фіксації регіональних власних назв у лексикографічних виданнях.

1.2. Позивний як вид антропоніма

Антропонімну систему представляють різні види найменувань. Усі власні назви осіб прийнято ділити на дві групи: офіційні та неофіційні. В українській ономастиці офіційна тричленна система ідентифікації особи включає ім'я, ім'я по батькові та прізвище людини. Такі антропоніми звично функціюють у формальному спілкуванні та діловому житті носіїв. Часто за людиною закріплюється вторинне іменування, яке використовується у розмовному

мовленні побутової сфери та в антропоніміці визначається як неофіційне. До неофіційних антропонімів дослідниця Л. О. Кравченко зараховує[35]:

1. Розмовно-побутові варіанти особових імен людей (переважно в сімейному колі або колі друзів);
2. Прізвиська (як засіб індивідуалізації та ідентифікації у колективах з однаковими прізвищами чи часто повторюваними іменами);
3. Псевдоніми та криптоніми (в літературному середовищі творчих людей);
4. Родичівські прізвиська:
    - андроніми (за назвою чоловіка);
    - гінеконіми (за назвою дружини);
    - патроніми (за назвою батька);
    - метроніми (за назвою матері) та ін.

Під прізвиськом розуміємо *«найменування, яке іноді дається людині (крім справжнього прізвища та імені) і вказує на яку-небудь рису її характеру, зовнішності, діяльності, звичок»*[36]. Ономасти до трактування поняття *«прізвисько»* підходять по-різному. Відтак П. П. Чучка зазначає, що *«прізвисько – вид антропоніма, неофіційне особове найменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу»*[37]. Дослідник М. П. Лесюк наводить дещо ширшу дефініцію: *«прізвисько – неофіційна розрізнювальна назва особи, що має додаткову інформативність і відома певному колу осіб»*[38].

Прізвисько як найдавніший тип онімів є вторинним іменем, має певну мотивацію та відображає аспекти життя чи фізичні та психологічні особливості денотата. Так, Г. А. Аркушин[39], подаючи мотиваційні групи прізвиськ та

---

[35] Кравченко Л. О. Українська ономастика: антропоніміка : навч. посіб. / Л.О. Кравченко. К.: Знання, 2014. 239 с.
[36] Словник української мови: в 11 томах. Київ : Наук. думка, 1970. Т.8. С. 108.
[37] Українська мова. Енциклопедія : видання друге, виправлене і доповнене. К. : Українська енциклопедія, 2004. С. 532.
[38] Цит. за вид. Шульська Н. М. Сімейно-родова антропонімія Західного Полісся / Н. Шульська // Українська мова. 2010. № 2. С. 51. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37705/06-Shulska.pdf?sequence=1 (дата звернення 08.01.2024)
[39] Аркушин Г. Л. Силенська гуторка / Г. Л. Аркушин. Луцьк : Вежа, 1996. 167 с.

виділяючи окремо ті, що вказують на професію чи рід заняття людини, виводить підгрупу власних назв, виникнення якої пов'язане зі службою в армії. Г. Є. Бучко і Д. Г. Бучко[40], вивчаючи походження народно-побутової антропонімії Бойківщини, виділяють клас відапелятивних неофіційних найменувань, що репрезентують особові назви, серед них − назви військових звань. Відтак зауважуємо, що причиною присвоєння прізвиська особі подекуди були суспільно-політичні процеси, зокрема воєнні події, учасниками яких вона була. Мовознавиця Н. М. Шульська[41] зазначає, що вторинні власні найменування військової сфери починають фіксувати ще у князівську та ранньомодерну добу. Так, сьогодні відомі прізвиська бояр при князях (*Вовчий Хвіст*) та народні назви гетьманів (*Байда*).

Враховуючи актуальність функціювання вторинних імен при виконанні військової служби, сьогодні простежуємо перетини прізвиськ із сучасним унікальним явищем − позивними іменами *(далі − ПІ)*. Дослідник М. В. Тимінський[42] сформулював перелік основних ознак, притаманних прізвиськам, які є продуктивними для зіставлення з позивними. Так, спільним є показник *корпоративності.* За цією ознакою прізвиська вживаються в певному замкненому середовищі. Важливим чинником для М. В. Тимінського є обов'язкова обізнаність про прізвисько не менше як двома особами, адже саме тоді вторинне ім'я виконує комунікативну функцію. ПІ так само фігурують у вузькому колі – бригаді чи підрозділі, в межах яких працює військовослужбовець, а інформацією про існування позивного імені володіють усі члени угруповання та командири. Універсальною для всіх видів антропонімів ознакою є *інформативність*, що передбачає здатність оніма інформувати про

[40] Бучко Г. Є. Народно-побутова антропонімія Бойківщини / Г. Є. Бучко, Д. Г. Бучко // Linguistica slavica : ювіл. зб. на пошану Ірини Михайлівни Желєзняк / відп. ред. В. П. Шульгач. К. : Кий, 2002. С. 3-16.

[41] Шульська Н. М. Позивні імена українських військових в антропонімній системі мови (на прикладі матеріалів ЗМІ) // Українська філологія в контексті розвитку європейської наукової думки: матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю присвячені 85-річчю від дня народження професора Дмитра Бучка (10-11 листопада 2022 року). Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 42-47 URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/28289/1/10_shylska.pdf (дата звернення 29.11.2023)

[42] Тимінський М. В. До проблеми мотиваційної класифікації сучасних індивідуальних прізвиськ / М. В. Тимінський // Мовознавство/ ред. В. М. Русанівський. 1987. №3. С. 64-65.

властивості об'єкта номінації. Прізвиська характеризують особу за певними особливостями (родичівські зв'язки, зовнішні чи внутрішні риси, діяльність та ін.), позивні натомість інколи надають без прямої прив'язки до конкретної особливості денотата.

Показово, що більшість ознак, наведених М. В. Тимінським, не є результативним при зіставленні прізвиськ і ПІ. Наприклад, не відповідає дійсності у межах позивних ознака *неофіційності*. Справді, неофіційність є найголовнішою рисою прізвиськ як елементів, що можуть забуватися з часом чи *змінюватися з віком носія, ситуаціями, життєвими обставинами*. На противагу прізвиськам, позивні імена здебільшого є незмінними для особи упродовж військової служби, значна частина ПІ є закріпленою в нормативних документах державного рівня. Принципово прізвиська відрізняються від позивних за ознакою *факультативності.* Якщо у побутовій сфері іменування індивіда певним прізвиськом є явищем необов'язковим і спорадичним, то у військовій діяльності, а головне на війні, позивне ім'я є необхідним для збереження статусу «інкогніто» персони, спрощення в процесі комунікації та розрізнення між бійцями з однаковими іменами.

Давня традиція наділення осіб відповідними неофіційними іменами актуалізувалась в Україні XX ст. Тогочасні суспільно-політичні умови, зокрема доба Українського визвольного руху 1920–1950-х років, спричинила появу в мілітарній сфері нового неофіційного класу антропонімів − *псевдонімів*, якими учасники національно-визвольних змагань – члени ОУН та бійці УПА – приховували справжні імена: *"Українська Повстанська армія − це армія безіменних. […] кожний бієць УПА, від Головного Командира, до звичайного рядовика, закритий для посторонніх глядачів, і навіть для своїх приятелів, псевдом, прибраним іменем"*[43]. Натепер нам відомі псевдоніми головнокомандувача УПА Романа Шухевича (*Тур; Щука; Тарас Чупринка*),

[43] Мірчук П. Українська Повстанська Армія 1942-1952. Документи і матеріали. Львів, 1991. С. 11. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mirchuk/Ukrainska_povstanska_armia_1942-1952/ (дата звернення 11.01.2024)

засновника та першого голови ОУН Євгена Коновальця (*Віра*). Д. Бучко поряд із визначенням поняття «псевдонім» подає дефініцію псевда як «варіанта псевдоніма», функціювання якого пов'язане з діяльністю УПА: *"псевдо − це своєрідний варіант псевдоніма, який використовували у 40-50-х рр. бійці Української повстанської армії (УПА) […]"*[44]. Псевдонімікон повстанців 20-х років ХХ ст. та військових УПА упорядкувала Н. М. Павликівська у лексикографічній праці «Словник псевдонімів ОУН-УПА» (2007), виділивши основні лексико-семантичні групи неофіційних власних назв[45]. Відтак, досліджуючи українську громадсько-політичну псевдонімію ХХ – поч. ХХІ століть, мовознавиця виводить ґрунтовну дефініцію поняття «псевдонім»: *"різновид антропоніма, прибране (вигадане) особове іменування, яке використовують представники окремих груп суспільства (письменники, публіцисти, композитори, актори, художники, співаки, громадсько-політичні діячі, злочинні елементи) поряд із своїм справжнім іменем та прізвищем або замість них з метою конспірації через причини особистісного, політичного та юридичного характеру"*[46].

Висновуємо, що номінативну структуру антропонімного простору української мови представляють псевдолексеми різних видів. Так, першу спробу докладної диференціації української псевдонімії здійснив М. М. Торчинський[47]. Дослідник виділив 8 типів фіктивних імен відповідно до сфери зайнятості їхніх носіїв: *арті-, віртуал-, клерикал-, логос-, оказіонал-, політик-, спорт-* та *міліті-* псевдоніми.

Так, розгортання російсько-української війни на Сході України 2014-го року, а 2022-го року повномасштабне вторгнення росії на територію України

---

[44] Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології / Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Харків: Ранок-НТ, 2012. С. 158.

[45] Павликівська Н.М. Словник псевдонімів ОУН-УПА/ Наталія Павликівська. Вінниця: О.Власюк, 2007. 440 с.

[46] Павликівська Н. М. Українська громадсько-політична псевдонімія ХХ (1929–1959 рр.) – поч. ХХІ століть. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27) 2017. С. 240. URL: http://surl.li/ovtpuf (дата звернення 11.01.2024)

[47] Торчинський М. М. Денотатно-номінативна структура антропонімікону української мови / М. Торчинський. // Українське мовознавство. 2010. Вип. 40. С. 57-63. URL: http://surl.li/mzeksf (дата звернення 11.01.2024)

спричинили схрещення двох антропонімних категорій − військових псевдонімів та позивних імен. З перспективи дослідження антропоніміки військової сфери уваги заслуговує зіставлення ознак псевдонімів із позивними іменами. Псевдонім як окремий вид антропоніма має набір визначальних ознак, що дозволяють розмежувати або ж подекуди ототожнити його з іншими видами вторинних власних назв. Так, Н. М. Павликівська подає перелік рис, притаманних псевдонімам XX ст., з урахуванням їхньої лексичної семантики та соціокомунікативних (функціональних) ознак[48]:

1. Вторинна назва особи;
2. Факультативна назва, нерегламентована законодавством;
3. Назва здебільшого позначена інформативністю та характеристичністю;
4. Назва, що залежно від сфери вживання може набувати певних конотацій та виконувати у зв'язку з цим додаткові функції (оцінну, символічну, естетичну та ін.);
5. Неофіційна назва людини, але може вживатися в офіційних ситуаціях;
6. Особливе призначення – оберігати таємницю справжнього іменування носія;
7. Псевдонім виконує особливу функцію – езотеричну, яка не властива іншим антропонімам;
8. Псевдоніми можуть бути самоназвами (літературно-мистецькі) або надаватись з боку оточення (більшість громадсько-політичних, кримінальних);
9. Псевдоніми не успадковуються;
10. Особа може мати один, кілька й багато псевдонімів.

[48] Павликівська Н. М. Українська громадсько-політична псевдонімія XX (1929–1959 рр.) – поч. XXI століть. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27) 2017. С. 239-243. URL: http://surl.li/ovtpuf (дата звернення 11.01.2024)

Зазначені ознаки-характеристики псевдонімів дозволяють порівняти їх із позивними іменами. Відтак знаходимо спільним функціональне навантаження обох антропонімних класів (інформативність, оцінність, символічність, маскувальність, езотеричність). Водночас не можемо однаковою мірою закріпити за позивними ознаку факультативності та нерегламентованості, оскільки позивне ім'я є обов'язковим елементом-запорукою анонімності військовослужбовців під час виконання бойових завдань, який навіть заступає офіційний антропонім у період перебування особи на фронті. Норма присвоєння позивного імені прописана у нормативному документі Збройних сил України: *"Для управління підрозділами і вогнем старшим командиром призначаються єдині орієнтири, сигнали, умовні назви та позивні. Змінювати їх забороняється"*[49]. Механізм закріплення позивного імені за денотатом, подібно до псевдонімів, варіюється від вибору назви однополчанами чи командирами до самоназивання особою. Нерідко бійці за власним бажанням успадковують собі вторинне ім'я полеглого на війні родича, щоб пошанувати його (за нашими матеріалами: *Грач* – позивний, успадкований від батька, який загинув на війні 2017-го р.), натомість для псевдонімів таке явище нехарактерне. Аналізуючи походження та семантику псевдонімів провідних членів ОУН, М. П. Лесюк[50] відзначає, що одна людина в різні етапи боротьби могла виступати під різними іменами або ж могла мати кілька псевдонімів водночас. Протилежно, позивне ім'я є єдиним для однієї особи упродовж військової служби, і в одному колективі зазвичай не буває двох однакових позивних.

Відомо, що кожен антропонімний розряд має набір особливих рис для відокремлення його з ряду інших видів. Так, враховуючи перетини функціонального навантаження прізвиськ та псевдонімів із позивними іменами,

[49] Міністерство оборони України. Наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України Бойовий статут "Механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України" (частина ІІІ, взвод, відділення, екіпаж)". 2016. С. 11-12.

[50] Лесюк М. П. Неофіційний антропонімікон УПА. Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. 2002. № 8. С. 126-139. URL: http://surl.li/nmvdie (дата звернення 14.11.2023)

виділяємо визначальні ознаки останніх як вторинних особових назв військової галузі:

1. Маскувальність;

2. Закритий характер (відомі вузькому колу реципієнтів конкретного військового угрупування);

3. Обмеженість функціювання (виконують свою функцію виключно на війні);

4. Інформативність, характеристичність (свідчать про особливості денотата);

5. Мотивованість;

6. Диференційність та унікальність в одному колективі (в одному колективі не може бути однакових позивних);

7. Можливість самоназивання і присвоєння побратимами та посестрами;

8. Можливість успадкування;

9. Високий рівень офіційності (вживання в нормативних документах).

Дослідниця Г. П. Мацюк виділяє такі основні функції позивних імен[51]: номінативна, езотерична, диференційна, а також інформативна, характеристична та експресивна.

Основне завдання позивних імен для бійців на фронті – полегшувати комунікацію та шифруватися від ворогів. Пресофіцер Міноборони Олексій Годзенко зазначає: *“По-перше, для того, щоб вводити противника в оману, навіть якщо суто теоретично заволодів штаткою підрозділу, в якому підрозділі солдат Петренко він знає, а якщо позивний «Ганс» він не знатиме, хто це. В одному підрозділі може бути кілька людей з однаковим іменем, відповідно*

[51] Matsyuk Halyna. Language and war in Ukraine: Unofficial names in the socio-group “Ukrainian military” as a marker of interpersonal communication. Onoma. 2022. Vol. 57. P. 197-216. URL: http://surl.li/biqcua (дата звернення 15.05.2024)

звертатись до всіх на ім'я прізвище, це трата часу, так ніхто не робить, саме тому даються позивні"[52].

Важливою характеристикою і ознакою необхідності позивного імені при виконанні бойових дій є *економність*, про що зазначає старший лейтенант 47 ОМБр Микола Мельник (позивний Мaґура): *"Позивний – це економія часу. У бойових умовах економія часу – це завжди економія крові українців"*[53].

Незважаючи на особливі риси псевдонімів, часто відмінні від позивних, в українських електронних ЗМІ та дослідженнях науковців на тему російсько-української війни на Сході України терміни «псевдонім» та «позивний» часто вживають як синонімні з урахуванням спільних функцій. Наприклад, Л. М. Підкуймуха, досліджуючи позивні імена учасників АТО, зазначає: *"У статті ми ототожнюємо поняття псевдонім, псевдо й позивний, адже в кожного із них спільне призначення — «приховати, замаскувати» справжнє ім'я носія"*[54].

Л. Л. Белей, вивчаючи мотивацію військових імен учасників АТО й ООС, при поясненні терміна «позивний» ключовим поняттям вважає сферу його застосування, тому позивними іменами називає *"псевдоніми, якими учасники операції користуються під час радіозв'язку"*[55]. Мовознавиця Н. М. Павликівська, аналізуючи в порівняльно-зіставному аспекті громадсько-політичні псевдоніми XX ст. з новітніми псевдолексемами XXI ст. (учасників антитерористичної операції на Сході України), номінує позивні імена як *"самодостатні псевдоніми"*[56] через їхню маскувальну мету.

---

[52] "Волонтер", "Грім", "Одуванчик" та інші: історії позивних відомих українців-захисників. 5.ua. URL: http://surl.li/ruzcnw (дата звернення: 26.04.2024).

[53] Див. Бурячок, Домкрат чи Горець. Як обрати крутий позивний для військового. UAZMI. URL: https://uazmi.org/news/post/3f697ba2e927958b1921ab23c5ddd99b (дата звернення: 03.06.2024).

[54] Підкуймуха Л. М. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі : спроба аналізу. Мова : класичне – модерне – постмодерне : збірник наукових праць. 2016. № 2. С. 135-144. URL: http://surl.li/ofaltjt (дата звернення 11.01.2024)

[55] Белей Л. Л. Позивні учасників АТО й ООС — творення та функціонування. Мовознавство. 2020. № 3. С. 50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2020_3_5 (дата звернення 11.01.2024)

[56] Павликівська Н. М. Українська громадсько-політична псевдонімія XX (1929–1959 рр.) – поч. XXI століть. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль:

Значне розрізнення термінів «псевдонім» та «позивний» знаходимо у Словниках української мови. Так, СУМ-11 трактує *псевдонім* як "*прибране ім'я, прізвище або авторський знак, яким користується письменник, журналіст, актор і т. ін. замість власного прізвища"*[57]. Натомість для формулювання поняття *«позивний»* застосовано виключно військовий параметр: *"ім'я, що дається військовослужбовцеві для приховування від противника його справжнього імені за допомогою технічних засобів зв'язку"*[58].

Засвідчуємо рівноцінне вживання без розрізнень обох антропонімних одиниць − псевдонімів і позивних у деяких українських медіа: *«Звідки в українських захисників з'являються псевдо або позивні»*[59]; *«Фенікс, Григорович і Лисиця — коли та навіщо з'явились псевдоніми в українській армії»*[60].

Дослідниця Р. Б. Яцків у статті *«Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань — позивні військовослужбовців Збройних сил України: семантичні паралелі»*[61] також послуговується обома термінами. Вона називає неофіційні власні назви воїнів визвольних змагань 40-50-х років XX століття «псевдонімами», а новотвори військовослужбовців незалежної України — «позивними». Оскільки науковиця не коментує свій вибір термінів щодо військових вторинних іменувань, припускаємо, що критерієм такого розподілу є часовий зріз.

Не менш важливим показником актуальності поняття «псевдонім» щодо учасників бойових дій до повномасштабного вторгнення 2022-го року є порядок надання статусу учасника бойових дій, затверджений Кабінетом Міністрів

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27) 2017. С. 239-243. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8403/1/Pavlykivska.pdf (дата звернення 11. 01. 2024)

[57] Словник української мови: в 11 томах. Київ : Наук. думка, 1970. Том 8. С. 373. URL: https://sum.in.ua/s/psevdonim (дата звернення 11.01.2024)

[58] Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна : Наук. думка, 2010. Томи 1- 14. С. 2543. URL: http://surl.li/dyqvny (дата звернення 11.01.2024)

[59] Див. О. Мазепа Звідки в українських захисників з'являються псевдо або позивні. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: http://surl.li/zepqdn (дата звернення 11.01.2024)

[60] Див. О. Яковлєва Фенікс, Григорович і Лисиця — коли та навіщо з'явились псевдоніми в українській армії. Вікна. URL: http://surl.li/uzjzkc (дата звернення 11.01.2024)

[61] Яцків Р. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань – позивні військовослужбовців Збройних сил України: семантичні паралелі. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2014. С. 99-106. URL: http://surl.li/aenave (дата звернення 11.01.2024)

України постановою від 29 грудня 2021 року, у якому вказано: *“Підставою для надання статусу учасника бойових дій особам […] є такі документи: доповідна записка […], в якій зазначаються: псевдонім особи, часові та просторові показники виконання нею поставленого завдання”*[62].

Так, враховуючи зауваги дослідників у розвідках на тему війни в Україні, висновуємо, що ототожнення понять «псевдонім» та «позивне ім’я» більшою мірою є виправданим з огляду на спільний функціонал та ономасіологічне навантаження обох категорій. Зауважимо, що з розгортанням повномасштабної війни на території України від 24-го лютого 2022-го року в неофіційному антропоніміконі відбувається активне закріплення явища «позивного імені» українських воїнів-захисників попри паралельне вживання поняття «псевдонім».

Принагідно зазначаємо, що позивні імена, як інші антропонімні класи, пишемо без лапок. В онлайн-статтях українських медіа на воєнну тематику спорадично спостерігаємо написання ПІ в лапках, що порушує уніфіковану правописну норму: *«Цей хлопець отримав своє псевдо “БТР” за унікальність»*[63]; *«Володимир Ращук, позивний “АРТИСТ” […]»*[64]; *«Позивний “Смайл” мав, бо завжди був з посмішкою»*[65]. Покликаємось на § 164. п. 2 «ЛАПКИ» чинної редакції «Українського правопису» 2019 року, де зазначено, що лапки використовують для виокремлення в тексті слів чужих або з іронічним чи презирливим характером, а також для виділення *“слів незвичайних, слів, ужитих уперше або, навпаки, застарілих, і т. ін.”*[66]. Відтак робимо висновок про недоречність використання лапок при написанні мілітіімен і вважаємо

---

[62] Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 29.12.2021 № 1452 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1452-2021-%D0%BF#Text (дата звернення 11.01.2024)

[63] Див. О. Мазепа Звідки в українських захисників з’являються псевдо або позивні. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: http://surl.li/zepqdn (дата звернення 11.01.2024)

[64] Див. Лазур В. «Залужний вголос сказав те, що на фронті говорять постійно»: Володимир Ращук із позивним «Артист». Радіо Свобода. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/32676571.html (дата звернення 11.01.2024)

[65] С. Павленко «Йому було лише 25 років, понад 7 років був на війні»: кременчужани провели в останню путь військового із позивним «Смайл» Кременчуцька газета URL: https://kg.ua/news/pohoron-100823 (дата звернення 04.05.2024)

[66] Український правопис / ред.: Є. І. Мазніченко та ін. Наук. думка, 2019. С. 247.

доцільним долучити примітку про орфографію позивних імен до § 49, п. 1 (про вживання великої букви в антропонімних класах) у новій редакції правопису.

Проаналізувавши в порівняльно-зіставному аспекті три види неофіційних антропонімів, врахувавши спільні та відмінні риси прізвиськ і псевдонімів із позивними іменами, формулюємо визначення терміна «*позивний*» – *антропонімна одиниця військової сфери, що з'явилася в ономастичному просторі на початку російсько-української війни (2014 р.), вторинна власна назва, якою номінуються учасники бойових дій із метою збереження анонімності передусім при комунікації на фронті в разі перехоплення ворогом радіочастот, а також задля зручної ідентифікації осіб з однаковими іменами.*

Очевидно, позивне ім'я як якісно нове явище не є повністю ізольованим від інших неофіційних антропорозрядів. Провівши паралелі між трьома основними вторинними видами антропонімів (прізвиськами, псевдонімами і позивними іменами) і зіставивши ознаки кожного з них, робимо висновок, що за функціональним та ономасіологічним навантаженням найближчими до нових мовно-номінативних явищ позивних є псевдоніми. Простудіювавши наукові розвідки мовознавців-дослідників воєнної ономастики XXI ст., зауважуємо частотніше вживання терміна «псевдонім», ніж статусу «позивний», на позначення прибраного імені військовослужбовця, учасника бойових дій на Сході України (до повномасштабної війни 2022-го р.). Натомість початком активного поповнення антропонімної бази категорією «позивний / позивне ім'я» є кульмінаційний етап загарбницької війни росії проти України від 24-го лютого 2022-го року. Відтак поняття «позивний» сьогодні продовжує функціювати у воєнному та медійному просторах і є найвживанішим у сучасному дискурсі.

РОЗДІЛ 2
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗИВНИХ ІМЕН

2.1. Позивні воїнів ЗСУ, утворені від апелятивів

Вторинні найменування військовослужбовців як невіддільний компонент номінації на війні постають двома шляхами: номінацією з боку оточення та самоназиванням. За семантикою мотивувальної бази позивні імена закономірно поділяємо на відапелятивні та відонімні (додаток 4, таблиця 1). Найпродуктивнішим способом творення позивних ЗСУ є онімізація апелятивної лексики.

Аналізуючи мотиви відапелятивних позивних іменувань, можемо говорити про різну мотивацію, що сприяла транспозиції. Часто підґрунтям для присвоєння позивного членами військового колективу слугують асоціативні зв'язки з особою-номінантом (з наших джерел: особа низького зросту − *Малюк*; високий чоловік – *Бугай* та ін.). Рівноцінно боєць може прибрати собі влучний та промовистий позивний, беручи за основу свої фізичні особливості, вдачу, сферу діяльності чи уподобань, життєвий досвід. Часто етимологія ПІ не лежить на поверхні, а номінація може мати подвійну чи оказіональну мотивацію. Відтак аналіз лексичної бази таких позивних вимагає поєднання семантичного та мотиваційного принципів, тобто урахування психологічних, суб'єктивних мотивів, які лягли в основу імені.

При цитуванні особистих історій військовослужбовців із питальника чи мережі «Tik-Tok» зберігаємо авторську орфографію та пунктуацію[67].

---

[67] ** У роботі використовуємо оригінальне скорочення, виконане на сайті «Surli» , для цитування окремих праць з інтернету чи відсилання на онлайн-джерела, лінк яких є довгим. За таким зразком подаємо також посилання на інформаційні ресурси у зведеному списку позивних імен (додаток 3).*

** Позивні, отримані з приватного листування чи з діалогу (усне опитування), подаємо без посилання, але з коментарем «з діалогу».*

* Номінації з анкети-опитувальника («Google-Форма») даємо з відповідною приміткою «з анкети».

2.1.1. Позивні, мотивовані фізичними та психічними особливостями бійців

Значну частину позивних імен репрезентує група позивних, що вказують на зовнішні особливості особи (ейдоніми) та риси характеру (френоніми). З цієї перспективи основною функцією позивних цього розряду є характеристична. Розглядаючи мотиви номінацій за зовнішніми та внутрішніми ознаками людини з урахуванням засобів передачі головної семи через творчість номінаторів чи побратимів, фіксуємо різні лексико-семантичні поля. Велика кількість ПІ у твірній базі має назви видів тварин, персонажів казок, страв та ін., що свідчить про різні види непрямого перенесення ознаки певного поняття на людину (метафора, метонімія, синекдоха). Відтак виділяємо військові номінації-характеристики фізичних особливостей, в основі яких лежать лексеми на позначення *зросту та тілобудови*.

За особливостями статури, силою та витривалістю військовослужбовців часто номінують метафоричними фауноменами, які вказують на пряму характеристику особи. Наприклад, дужий та статний боєць назвався інтерферованим позивним *Конь* [ТТ]. До названої підгрупи зараховуємо промовисте найменування *Бізон* [Укрінформ] та демінутивну форму *Кабанчик* [ТТ], присвоєні за огрядну зовнішність денотатів. Тілобудова та частково риси характеру бійця стали мотивувальними для його позивного *Медвідь* [Сусп.][68], утвореного метатезою. Худорлявий військовослужбовець номінувався відповідним промовистим ПІ *Скелет* (з діалогу).

Міцна статура воїна спричинила появу оніма *Крєпиш* [КП], який засвідчує явище мовної інтерференції.

Іронічністю відзначаються ад'єктивні позивні, що характеризують солдатів за формами тіла: *Пузатий* (за округлістю живота) – з анкети.

[68] Див. Д. Пасічник, Г. Черевата "Він був патріотом до останнього свого подиху". У Запоріжжі попрощалися із військовослужбовцем Михайлом Колесніком. Суспільне Запоріжжя. URL: http://surl.li/ekjknk (дата звернення 06.06.2024)

При виборі позивного імені домінантною є також зріст особи. Твірними базами таких позивних є:

1. Назви страв та напоїв: *Ікринка* (низький ріст) [ТТ]; *Шампік* (низький ріст; скорочення від апелятива «шампанське») [ТТ]. Зауважимо, що позивний Шампік є оказіональним сленговим скороченням апелятива, яке не зафіксоване у словнику сленгових слів[69]. Поготів, такі позивні є цікавими з огляду на творчий підхід до осмислення фізичних якостей денотатів.

2. Назви міфічних і казкових персонажів: *Дюймовочка* (жінка низького зросту) (з діалогу); *Мізинчик* (з діалогу: низький чоловік; казка Братів Ґрімм «Хлопчик-мізинчик»); *Гном* (“маленький і спритний чоловік”) [Телеграфъ]

3. Апелятиви-історизми: *Вікінг* (високий ріст) [ТТ]; [УП]. Міркуємо, що відповідна номінація об’єднує двох військовослужбовців частково і за ознакою тілобудови, притаманної вікінгам. Відтак названий позивний створює образ справжнього воїна, підкреслюючи його мужність.

4. Фауномени: *Пінгвін* (низький ріст) [ТТ];

5. Назви одиниць виміру: *Метр* (ріст бійця 190 см) [Факти]. Хоч апелятив «метр» не має семантичного навантаження, пов’язаного зі зростом, номінація виникла шляхом асоціативного перенесення предмета для вимірювання довжини до висоти чоловіка.

Фіксуємо позивні, мотиви номінації яких побудовані на явищі антонімії: *Малюк* [Сусп.] (Зріст бійця 2 метри і 6 сантиметрів), *Квіточка* [ТТ] («В мого друга був позивний Квіточка, там ріст 198 і дуже зле лице, хлопці казали, що таким позивним побороли його «покер-фейс»); *Кучерявий* [YT] (герой був лисим); *Старий* [ТТ] (бійцеві 18 років).

У групі позивних, що вказують на зовнішню особливість людини, виокремлюємо лексико-семантичне поле антропонімів-характеристик *«кольору*

[69] Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. С. 330. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 10.03.2024)

та довжини волосся». Деякі позивні цього розряду за семантикою твірної бази походять від переосмислених зоолексем.

Наприклад, військовослужбовиця ЗСУ, маючи яскравий рудий колір волосся, метафорично прибрала собі позивне ім'я *Лисиця* (з діалогу). За рудоволосим військовослужбовцем батальйону "Айдар" натомість закріпився англомовний варіант позивного − *Фокс* (з особистого діалогу: *«Почну з того, що мій позивний колись був Рижий, який я дав сам собі. Потім виріс по посаді, то для такої, як в мене, Рижий не пасує, так мені сказали. То дали Фокс»*). Відтак спостерігаємо соціолінгвістичне явище − уявлення про авторитетність англійської мови над українською і, у результаті, аргументація переваги англомовної лексеми, яка, нібито, відповідає вищій військовій посаді. Такий позивний знаходимо також в англійському варіанті – *FOX* [YT] (у рудоволосої військовослужбовиці). Бійця із сивою бородою символічно назвали *Дід* [Сусп.]. Тут має місце стереотипне уявлення про чоловіка похилого віку, який обов'язково носить бороду.

У новинній стрічці Міністерства внутрішніх справ знаходимо позивну номінацію *Рудий* [МВС]. Мотивацію оніма прив'язуємо до забарвлення волосся та бороди військовослужбовця завдяки фото у статті. Варто зазначити, що на шевроні бійця прописано російськомовну альтернативу[70]. Відтак припускаємо, позивне ім'я функціює в останньому варіанті, та автори при написанні статті адаптували назву до української норми. Два інших субстантивовані прикметники-імена – *Сивий* і *Сідий* [ТТ] – закріпилися за денотатами через наявність сивини (з історії: *«Сивий, бо в 26 років на 80% сивий вже»*).

Підкреслюємо військове найменування-ейдонім жінки *Ліса* [ТТ], що відповідає фонетичному варіанту російської лексеми, з іншим мотиваційним критерієм, а саме аналогією довжини волосся денотата до хвоста лисиці.

[70] Див. Був не на «нулі», а у ворога під боком. Історія гвардійця з позивним «Рудий». *Міністерство внутрішніх справ України*. URL: http://surl.li/gjuwzz (дата звернення: 06.06.2024)

Фіксуємо позивний, мотивація якого засвідчує оригінальне авторське мислення: військовослужбовиця з чорним волоссям номінувалася іменем *Ніч* [ТТ] (з історії: *«Ніч, бо маленька дівчинка з коротким чорним каре»).*

Знаковою є підгрупа позивних, мотивованих *віковими особливостями особи*. Клас антропонімів на позначення віку денотата представлений лексико-семантичними полями асоціативного типу. Ознаку людини передають такі засоби:

1. Лексеми на позначення сімейно-родових стосунків (лише у прямому значенні): *Дєд* [Нове]; *Дід* [Експрес] (найстарші бійці у бригаді). Фіксуємо продуктивність фонетичного варіанта російської лексеми поряд з українською;
2. Пестливі назви: *Ляля* (красива і молода жінка-військова) [ТТ]. Фіксуємо метафоричне перенесення ознак апелятива «лялька / ляля» на жінку за оцінкою зовнішнього вигляду[71]; *Красавчик* [ВК].
3. Сленгізми: *Шкет* (дев'ятнадцятирічний танкіст) [НЧ]. Одне зі значень апелятива «шкет», зафіксованого у «Словнику сучасного українського сленгу», має конотативний відтінок: *"2. Малолітній хуліган"*[72]; *Мала* [АрміяInform] (21-річна операторка БПЛА); *Малий* [МВС] (22-річний військовослужбовець).
4. Лексеми з прив'язкою до статі: *Мальчик* (наймолодший чоловік серед побратимів) [ТТ].
5. Інше: *Студент* [АрміяInform] (герой був наймолодшим у військовій частині).

Виділяємо позивні номінації, *мотивовані деякими іншими ознаками.* Знаходимо два антропоніми, мотивовані тим, що бійці носять окуляри: *Снайпер* (з діалогу); *Солодкий* (з анкети). ПІ *Снайпер* для бійця, який носить окуляри, є

[71] Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна : Наук. думка, 2010.С. 1542. URL: http://surl.li/kbvfmq (дата звернення 10.03.2024)
[72] Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. С. 334. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 06.06.2024)

метафоричним відсиланням на бійців спеціального призначення (снайперів), які зазвичай виконують свою роботу в окулярах з метою безпеки. Натомість неможливо провести логічний зв'язок між тим, що денотат носить окуляри, та його номінацією *Солодкий*. Окремі оніми є наслідком художнього перенесення: *Борода* [ТТ] (іронічно через відсутність бороди) і *Бритва* [ТТ] (за наявністю бороди), *Галерея* [ТТ] (багато татуювань), надані носіям за специфічними зовнішніми ознаками, є метонімічними.

В окрему підгрупу виносимо *позивні, мотивовані психологічними характеристиками бійців*. Принцип номінації за внутрішніми ознаками засвідчує певні поведінкові особливості особи чи її вдачу.

Фіксуємо позивне ім'я *Лівша* [АрміяInform]. За відсутності вказівки на мотивацію, міркуємо, що військовослужбовець отримав таку номінацію через вроджену індивідуальну особливість. Знаходимо позивний *Лєвша* [Мет.], що є російським фонетичним відповідником української лексеми.

Часто при називанні особи певним ПІ визначальними стають *риси вдачі та особливості характеру бійця.* Таким позивним притаманна оцінна функція. Мотивацію позивного імені *Шалун* [Сусп.] носій обґрунтовує позитивним підходом до життя: *«То командир відділення вигадав… бували різні моменти, жарти… Якби не гумор, я не знаю… без гумору життя дуже погане, особливо в Бахмуті»*[73]. Відзначаємо, що апелятив «шалун» є російським відповідником української лексеми «пустун» *("Той, хто любить пустувати, схильний до пустощів")*[74].

Часто визначальними при виборі позивного стають витривалість та сила воїнів. Позивні імена відапелятивного походження, що відображають індивідуальний набір рис характеру військовослужбовців, є метафоричними перенесеннями із предметів побуту: *Молот* [Веч.К] *(«Міцний, як кремінь,*

[73] Див. Шевчук Б. "Бахмут тримається завдяки силі волі бійців", - прикордонник з Луганщини, який зараз служить на Волині. Суспільне Луцьк. URL: http://surl.li/wnxvuu (дата звернення: 20.06.2024).
[74] Словник української мови: в 11 томах. Київ: Наук. думка, 1970. Том 8. С. 403. URL: https://sum.in.ua/s/pustun (дата звернення 15.03.2024)

достойний і відданий, хоробрий і відчайдушний, немилосердний до ворогів. За міць і сміливість отримав псевдо "Молот"»)[75].

Окремі оніми лексико-семантичної підгрупи внутрішніх ознак вказують на *особливості мовленнєвої поведінки осіб*. Зафіксовані антропоніми утворюють опозицію. Наприклад, за чоловіком, який мало говорить, закріпилася субстантивована прикметникова номінація *Німий* (з діалогу). За цією ознакою мотивуємо й появу ПІ *Мовчун* [Експрес]. При групуванні позивних за умови відсутності їхньої реальної мотивації вдаємось до аналізу семантичного навантаження апелятива, що перейшов в онім. Відтак знаходимо відапелятивне ПІ *Тихий* [Сусп.]; [Укрінформ], мотивацію якого можемо пов'язати зі спокійною вдачею особи. Жінка-військовослужбовиця отримала ПІ *Картава* [ТТ] завдяки особливостям вимови літери «р». Такий позивний знаходимо також в іншого бійця [ЦН] (із відео: боєць має особливу вимову літери «л»).

Опозицію за ознаками мовленнєвої поведінки утворює бойовий псевдонім *Шум* [Шумськ], який має прозору семантику і з'явився за ситуативним випадком (*«Щоранку має вишикувати військовослужбовців, тому доводилося часом і голос підвищувати. За це отримав позивний "Шум"»*)[76].

Часто бійця номінують *за особливими якостями характеру.* Такі позивні присвоюють за певні морально-етичні принципи денотата. Очевидно, номінації такого типу дають позитивну оцінку особистості військовослужбовця.

Фіксуємо два спільнокореневих позивних, до яких прив'язуємо тотожне мотивувальне значення: *Добрий* [LB]; *Добряк* [ТСН]; [ПП].

---

[75] Скотнікова О. Повернувся з полону і загинув на Запоріжжі: у Києві попрощались Олегом Садиком з полку «Азов». Вечірній Київ. URL: https://vechirniy.kyiv.ua/news/84403/ (дата звернення: 09.07.2024).

[76] Паращинець М. Воїн із позивним «Шум» каже, що на війні живеш одним днем, але важливо вірити у Перемогу. Шумськ Info. URL: http://surl.li/qlaozj (дата звернення: 02.07.2024).

Знаходимо одне позивне ім'я англомовного походження, закріплене за носієм через його позитивну вдачу − *Смайл* [КГ] *(«Позивний "Смайл" мав, бо завжди з посмішкою»)*[77].

Отже, військові відапелятивні найменування-характеристики осіб за індивідуальними фізичними та психологічними ознаками здебільшого мотивовані загальними назвами на позначення тілобудови та зросту бійців, кольору та довжини волосся, їхнього віку. Окремі антропоніми засвідчують позитивні особливості характеру та вдачу військовослужбовців (*Добряк; Смайл та ін.*), маркують властивості їхньої мовленнєвої поведінки (*Тихий; Мовчун*). Частина позивних виникла шляхом художнього перенесення (*Молот; Бритва*).

2.1.2. Позивні, мотивовані родом діяльності чи посадою військовослужбовця

Аналізуючи семантику твірних основ українських прізвищ, дослідник Ю. К. Редько виводить основні лексико-семантичні групи прізвищ, серед яких знаходимо утворені *«3) за соціальною (класовою) приналежністю або за постійним заняттям (професією)»*[78]. Відтак спостерігаємо тяглість традиції творення українського антропонімікону в сучасному ономастичному явищі – позивних іменах. Так, значна частина позивних пов'язана із життям людини в суспільстві і відображає сферу зайнятості бійця (професія, хобі), його уподобання, звання чи посаду та ін. Такі оніми здебільшого виконують ідентифікаційну функцію і містять безпосередню чи непряму вказівку на діяльність особи.

Усі антропоніми цього розряду є онімізованими назвами професій, хобі чи звань, що перейшли до розряду позивних. Виділяємо такі підгрупи позивних, мотивованих ознакою «людина в суспільстві»:

---

[77] Див. Павленко С. «Йому було лише 25 років, понад 7 років був на війні» - кременчужани провели в останню путь військового із позивним «Смайл». Кременчуцька газета. URL: https://kg.ua/news/pohoron-100823 (дата звернення: 02.07.2024)

[78] Див. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ, 1966. С. 9. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002030 (дата звернення 15.03.2024)

1. Похідні від професії денотата*: Пекар* [Houp]; *Хірург* [Телеграфъ], *Фізрук* [Сусп.]; *Історик* [Укрінформ]; *Фотограф* [Експрес]; *Дантист* [ТТ]; *Електрік* [ПП]; *Токар* [Сусп.] (до війни виготовляв деталі до техніки); *Студент* [ZPRZ]. У цій підгрупі знаходимо англійські лексеми *Teacher* [КП] (від англ. Teacher – вчитель); *Док* (від англ. Doctor – лікар) [ПП]; *Лайфгард* (від англ. Lifeguard – рятівник) [ЕП].

2. Похідні від звання і/або посади особи: *Професор* [Сусп.] (чоловік має науковий ступінь доцента), *Кеп* (з анкети), *Прапор* [ПП]. У «Словнику сучасного українського сленгу» знаходимо визначення апелятива кеп: *"Кеп, -а, ч. Капітан"*[79]. Цікавим є скорочення лексеми військової сфери «прапорщик» до розмовного варіанта «прапор»[80].

3. Номінації, мотивовані уподобаннями носія: *Шахматист* (полюбляє грати в шахи) [ВН]; *Поет* (пишуть вірші, пісні) [ТТ]; [Укрінформ]; *Блогер* [Сусп.] (до початку повномасштабної війни ділився своїми спортивними досягненнями в соцмережі, і завдяки медіапрофілю зміг на перших порах збирати гуманітарну допомогу та кошти); *Струна* (з анкети) – боєць грає на гітарі.

4. Імена, пов'язані з місцем навчання/служби денотата: *Боцман* (проходив службу на Чорноморському флоті) [Укрінформ]; *Морячок* (проходив військову службу у Керчі) [Укрінформ]; *Десятка* [АрміяInform] (служив у 10-й гірсько-штурмовій бригаді); *Нацик* [РБК] (раніше служив у Національній гвардії). Сленгізм «нацик» є похідним скороченням лексеми «нацист»[81]. Відтак сьогодні ця лексема набула політичного контексту: рашисти називають нацистами всіх українців, що відмовляються вважати себе росіянами, чим засвідчують схиблене розуміння політичної термінології і нерозрізнення термінів «нацизм» (ідеологія і практика гітлерівського режиму 1933–1945 рр.) та

[79] Див. Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. С. 158. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 13.03.2024)
[80] Там само. С. 249
[81] Там само. С. 210

«націоналізм» (ідеологія та політика національного спрямування, трактування нації як найвищої цінності та форми суспільної єдності).

5. Позивні, мотивовані зайнятістю бійця на фронті: *Перукарь* [ТТ] (з історії: *«Перукарь бо перестриг весь батальйон і стрижу 24/7»*; *Сімка* [Експрес] – ПІ жінки операторки-зв'язкової (розм. сімка – «SIM-картка»).

Окремі позивні розряду професійної діяльності є метонімічними перенесеннями назв об'єктів, деталей, інструментів, органів: *Моноліт* (з діалогу: чоловік працював будівельником); *Купол* (військовослужбовець робив церковні дахи) [ТТ]; *Гаєчка* (з діалогу: боєць займався ремонтом машин); *Шприц* [ТТ] (чоловік був військовим медиком на фронті). Фіксуємо ПІ *Фея* [ТТ] у воїна-стоматолога. Вибір такої номінації пояснюємо відомою легендою про Зубну Фею, яка винагороджує дітей за молочні зуби, що випали. У цивільному житті стоматолог отримав позивний *Зуб* [YT]. Бойове ім'я *Вольт* [ТТ] чоловік отримав завдяки професії електромонтера. Боєць, який займався хокеєм назвався відповідним позивним, однойменним із видом спорту – *Хокей* [LB].

Серед позивних, які пов'язують людину із соціумом, частотністю вирізняються назви, мотивовані професією денотатів у цивільному житті (*Пекар; Кур'єр; Док* та ін.). Значна частина ПІ ілюструє практично всі види сфер діяльності, охоплюючи професії, які бійці виконують безпосередньо під час служби у війську (*Перукарь*). Поміж позивних відзначаємо метонімічні назви осіб за інструментом або об'єктом діяльності (*Купол; Струна; Гаєчка* та ін.). Окремі номінації засвідчують незвичайний творчий потенціал номінаторів (*Вольт; Фея*).

2.1.3. Позивні номінації, мотивовані етнонімами та катойконімами

Часто при виборі військового імені номінатори і/або номінанти надають перевагу національності чи попередньому досвіду перебування/проживання на певній території. Деякі позивні-етноніми можуть вказувати на зовнішні чи психологічні подібності до представників певної нації. Усі зазначені позивні

характеристики зараховуємо до лексико-семантичної групи відапелятивних імен, мотивованих етнонімами чи катойконімами, які виконують ідентифікаційну функцію. Зазначаємо, що номінації бійців, співвідносні з топонімною назвою (імена відтопонімного походження) аналізуємо в підрозділі 2.2.5.

Позивні, обґрунтовані тимчасовим *місцем проживання* бійців *Грек* [УП] (*«Через те, що частину життя прожив в Греції, на фронті отримав позивний "Грек"»*)[82].

Позивні, мотивовані *місцем навчання, служби та праці: Афганець* [0462] (боєць проходив строкову службу в Афганістані); *Француз* [ТМ] («*Саме через участь у Французькому легіоні, побратими дали йому позивний "Француз"»*); *Поляк* [Сусп.] (чоловік багато років працював у Польщі).

Єврей: ПІ продуктивне у військовослужбовця родом з Одеси [Сусп.]. Появу номінації *Єврей* для сучасних мешканців Одеси пов'язуємо з історичним етнографічним складом міста, а саме – переважним населенням семітів на цій території до 1941 р. Фіксуємо також цей позивний у громадянина Ізраїлю, який ідентифікує себе як представника юдейського народу [АрміяInform].

Волиняка [ЦН]: ПІ бійця з Волинської області.

Мадяр: знаходимо у військовослужбовців, що проживають на Закарпатті [Ужгород]; [Сусп.]. Цікавою є історія бійця, росіянина за національністю, який служить у лавах Сил оборони і пояснює своє ПІ *Мадяр* [Тиждень] частковою належністю до угорського етносу: *«Матяш має позивний "Мадяр", але каже, що в ньому тільки чверть угорської крові»*[83].

---

[82] Цит. за. вид. Денисенко Т. Покинув власну справу у Греції та став на захист Батьківщини: історія загиблого воїна з позивним "Грек". Українська Правда. URL: https://life.pravda.com.ua/society/2023/07/29/255604/ (дата звернення: 15.05.2024).

[83] Цит за вид. Український Свідок. Росіянин з позивним «Мадяр», який обороняє Бахмут. Історія успішного ветерана-підприємця, який повернувся до війська. Український Тиждень. URL: http://surl.li/kzuwzl (дата звернення: 10.05.2024).

Румун: фіксуємо у бійця, який живе в Чернівцях (з анкети), а також у військовослужбовця родом із Закарпаття [Главком].

Східний: позивний військовослужбовця родом із Луганщини [Сусп.].

Черняга: лексема, утворена оказіональним способом, стала позивним іменем жителя Чернігівщини [ПП].

Без уточненої мотивації знаходимо ПІ *Німець* [Еспресо]; [Сусп.].

Уваги заслуговує позивний *Хохол* [УП]; [ПП], який фіксуємо у двох військовослужбовців. Етнофолізм *хохол* вважається зневажливою назвою українця за національністю, проте історично лексема є назвою козацької зачіски[84]. Один з бійців пояснює мотивацію свого позивного так: *«Я не бачу в цьому нічого образливого. Здається, хохол – це "син неба"»*[85] (з кримськотатарської kök oğlu – син неба).

Окремі позивні-етноніми є асоціативними та містять вказівку на деякі інші особливості носіїв:

1. Зовнішня подібність до представників певних народів: *Чечен* [АрміяInform] (з фото: має темну бороду). Таку ж мотивацію має орфографічний варіант – *Чичен* [СІ]. Етнонім *Якут* став позивним для бійця, зовні подібного до представників далекосхідних регіонів (з діалогу: *«Є тіп [=чоловік] з позивним Якут, мінімально схожий на якута, очі звужені»*). ПІ *Індус* [0629] пов'язуємо з наявністю пігментної плями в центрі чола бійця, яка нагадує бінді (прикраса обличчя жінок, що є послідовницями індуїзму, в центрі чола у вигляді темної крапки).

2. Аналогія до представників інших народів за певними характеристиками чи переконаннями: *Ірландець* [YT] (*«На фронті Ладо за надзвичайний воєнний фарт отримав позивний Ірландець. Про талант цієї нації*

[84] Див. Вонс Р. Мовознавиця пояснила, чому «хохол» і «кацап» – це не образа. ГЛАВКОМ. URL: https://glavcom.ua/country/society/movoznavitsja-pojasnila-chomu-khokhol-i-katsap-tse-ne-obraza-972502.html (дата звернення 05.08.2024)

[85] Халілов Р., Шевченко Я. "Я повз до своїх три дні та дві ночі". Історія українського розвідника, якого вважали мертвим. Українська Правда. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2023/11/20/7429460/ (05.08.2024)

складають легенди»)[86]; *Литвин* [Dev] – позивний загиблого бійця ЗСУ, білоруса, прибраний унаслідок переконання, що в українців та білорусів тече кров литвинів (жителів Великого Князівства Литовського); *Француз* [TT] – за ранковий ритуал (з історії: *«В чоловіка був позивний "Француз", він кожного ранку пив каву з круасаном»*); *Чечен* [TT] – танцював народний танець, поширений серед гірських народів Кавказу (з історії: *«Чечен бо колись добре танцював лезгінку»*).

Цікавими переосмисленнями катойконімів є позивні лексеми, які не завжди викликають прямі асоціації у свідомості. Так, вдалось зафіксувати ПІ *Ровний* [TT] – ад'єктивна номінація жителя міста Рівного, фонетичний варіант (російською мовою). Промовисте ім'я *Кавунчик* [TT] належить бійцеві з Херсона. Вочевидь, така номінація пов'язана із Херсонщиною як регіоном, що славиться вирощуванням баштанних культур. Інколи позивні мають чітку конотацію: *Столичний* [TT] – чоловік родом із Києва.

У лексико-семантичній групі позивних, мотивованих етнонімами та катойконімами, продуктивними номінантами при творенні вторинних військових імен стали власне етноніми. Більшість відетнонімних назв є «самоназвами». Поява таких імен спричинена межуванням реальних місць проживання бійців із сусідніми державами (*Мадяр* – житель Закарпаття; *Румун* – житель Чернівців). Знаходимо дві номінації, безпосередньо мотивовані особистою етнічною ідентифікацією військовослужбовців (*Єврей; Мадяр*). Спорадично трапляються позивні-етноніми, пов'язані з тривалим місцем проживання, праці та навчання носіїв (*Грек; Француз; Поляк*). Умовними є позивні за ознакою зовнішньої подібності (*Чечен*) чи духовної спорідненості (*Литвин*; *Ірландець*) до представників окремих національностей. Два ПІ є креативними онімізованими апелятивами, через які простежуємо логічний зв'язок із рідною місцевістю (*Ровний; Кавунчик*).

[86] Цит. МБФ "Здоров'я українського народу". Війна в Україні. Історія #ВрятуйКінцівку, "Ірландець" якого звуть Ладо, 2023. YouTube. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Mjn1vKESO9I (дата звернення 10.05.2024)

2.1.4. Позивні, утворені від назв тварин та рослин (плодів)

Нерідко мотивувальним матеріалом для творення позивних імен стають назви ссавців, риб, птахів, комах, дерев, плодів та квітів. Такі позивні часто відображають регіональну фауну та флору. Аналізуючи шляхи виникнення українських прізвищ, Ю. Редько зазначає: *«Різні обставини могли зумовити утворення прізвиська від назв тварин. Однією з причин могла бути зовнішня подібність до якоїсь тварини або наявність певних властивостей, що вважаються характерними для тої чи іншої тварини»*[87]. Оскільки відзоонімні номінації-характеристики зовнішності бійців ми висвітлили вище (див. *2.1.1. Позивні, мотивовані фізичними та психічними особливостями бійців*), тут подаємо ті імена, мотивація яких є іншою або зовсім невстановленою.

Частина ПІ, утворених від назв тварин та рослин, піддається прозорому семантичному аналізові. Виділяємо 5 підгруп номінацій із чітким мотиваційним критерієм - зоо/фітолексеми:

1. За службою в окремих видах ЗСУ та довоєнною спеціалізацією: *Журавель* (з анкети: боєць Військово-Повітряних сил); *Подорожник* (з діалогу*: «Я був бойовим парамедиком у Франції і думав, що на фронті надаватиму першу медичну допомогу»*; у народній медицині подорожник має лікувальні властивості). Знаходимо ПІ *Лелека* [Сусп.] у бійця, який є оператором дронів. Міркуємо, такий позивний може мати символічний зв'язок із професійною діяльністю військовослужбовця на фронті.

2. За особистою асоціацією та вдачею: *Синиця* [ТТ] (чоловік ототожнює асоціює себе із жовто-блакитним птахом, що нагадує український стяг); *Тигр* [ППП]; *Дуб* [Сусп.] (з історії: *«Ліс мене надихає та заспокоює. Мій позивний пов'язаний з лісом, я "Дуб". Це про характер, поведінку, життєві*

[87] Див. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ, 1966. С. 76. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002030 (дата звернення 15.03.2024)

погляди та переконання»)[88]; *Сокіл* [Переяслав] (друзі цінували бійця за вірність своїм ідеалам).

3. За вподобаннями певних видів тварин та рослин та хобі: *Кіт* [ТТ] (денотат любить котів); *Ромашка* [ТТ] лексема з подвійною мотивацією (з історії: *«Ромашка, бо люблю ці квіти + по батькові Романівна»*); *Окунь* [ПП] (чоловік любив рибалити).

4. За ситуативним випадком: *Панда* [ТТ] (чоловік на фронті вилазив на дерево шукати зв'язок); *Дельфін* (з діалогу: чоловік впав у калюжу); *Лис* [КГ] (*«Позивний такий дали після одного виїзду на завдання, де в той момент пробігала лисиця»*)[89].

5. За іншими характеристиками: *Пітон* (з діалогу: боєць має тату у вигляді змія). Спорадично продуктивними для позивних стають назви порід собак, характери яких відповідають певним особливостям бійців: *Пітбуль* (з діалогу: військовослужбовець береже своїх побратимів); *Калина* [Вікна] (бо в повстанських піснях калина – це символ України).

З позивних, мотивацію яких не вдалось встановити, формуємо 5 підкласів за семантикою апелятивів, від яких вони походять:

1. Маммоніми (назви ссавців): *Єнот* [Сусп.]; *Крот* [ПП]; *Барс* [Сусп.]; *Койот* [Сусп.]; *Ліса* [Вчасно]; гризунів: *Мишеня* [ТТ]; *Бобер* [Сусп.].

2. Орнітоніми (назви птахів): *Сова* [Сусп.]; *Ворон* [ПП]; *Яструб* [УП]; у тому числі й домашні: *Гусь* [YT]; *Курка* [УП].

3. Іхтіоніми (назви риб): *Карась* [АрміяInform]; *Акула* [ПП]; *Shark* [ПП].

4. Інсектоніми (назви комах): *Комар* [УП]; *Павук* [РС].

5. Ботанічні гіперномени та назви культурних рослин: *Кактус* [ПП]; *Груша* [Сусп.]; *Вишня* [Сусп.]; *Лимон* [YT]; *Тюльпан* [ПП]; *Пальма* [ЗМІСТ].

---

[88] Цит. за вид. Панченко Т. "Це війна на виживання нашої нації": історія військового з Тернополя. Суспільне Тернопіль. URL: http://surl.li/cjduwl (дата звернення: 13.03.2024)

[89] Цит. за вид. Єгор із позивним «Лис». Коломацька громада. URL: http://surl.li/zyzmkm (дата звернення 15.05.2024)

Отже, сьогодні частотністю вирізняються ПІ, утворені від зоолексем та фітонімів. У багатьох номінаціях засвідчуємо чітку мотиваційну основу, що передувала виникненню імені, а частина імен піддається класифікації винятково за семантикою первинної назви. Деякі позивні-зоолексеми мають російське оформлення: *Гусь; Ліса*. Вочевидь, при виборі позивного в номінантів та номінаторів спрацьовували й асоціативні зв'язки, які пов'язували особу з особливостями певної тварини чи рослини (*Пітбуль; Дуб*). Відтак позивні флоронімного та фітонімного походження часто є конотативними та інформують про певні особливості денотата (власна аналогія з певним видом, уподобання, характер та ін.).

2.1.5. Бойові номінації, перенесені з кольороназв та цифронімів

Незначна частина бойових імен утворюється від готових лексичних одиниць на позначення кольору та лексем із числовим значенням (порядкові числівники). Позивні, мотивовані хроматонімами та цифронімами, є умовно-символічними та етимологічно непрозорими. Відтак аналіз номенів цієї підгрупи здійснюємо за семантикою апелятива, а мотивацію окремих позивних пояснюємо власними міркуваннями.

Антропоніми-кольоративи ділимо на підгрупи за колірним значенням:

1. Ахроматичні кольори: ПІ *Білий* знаходимо у двох носіїв [ПП]; [YT]; Аналогічно продуктивним є англомовний варіант ознаки «білий»: *Вайт* [Сусп.]. Помічаємо функціювання кириличної форми англійської лексеми в онлайн-статті попри зазначений англійський варіант (*White*) на шевроні бійця на фото [ПП]. Позивний, утворений від *сріблястого* кольору, фіксуємо у транслітерованій формі *Сільвер* [ПОБ]. Чорним кольором мотивоване позивне ім'я *Блек* у вірменина за походженням [YT]. Міркуємо, у бійця такий позивний виник за певними ознаками, зокрема визначальними могли стати смагляве забарвлення шкіри та темна борода.

2. Хроматичні кольори: *Жовтий* [ІД]. Знаходимо номінацію *Зелений* [Сусп.] у вісімнадцятирічного військовослужбовця. Припускаємо, назване ПІ, похідне від прикметника *зелений*, несе вікову характеристику *(“перен., розм. Який немає життєвого досвіду; недосвідчений”)*[90].

Деякі позивні є відчислівниковими похідними. Мотивувальними базами для таких номенів стали:

1. Порядкові числівники: *Тринадцятий* [ЦН]; *Тридцятий* [КП]; *Четвертий* [КП]; у тому числі передані цифрою: *26-й* [КП].

2. Ідіоматичні звороти: *Раз-два* [УТ] *(“Раз-два – і готово (і кінець). Уживається для підкреслення швидкості дії”)*[91]. Так, висновуємо, що ПІ *Раз-два* виникло внаслідок повторення денотатом словосполучення «раз-два» у значенні «мерщій/хутко».

3. Цифри: *2.0* [Сусп.].

Спостерігаємо, що клас позивних, утворених від цифронімів та кольороназв є найменш чисельним. Лише у двох випадках кольоративна та відчислівникова номінації піддаються семантизації за віковою (*Зелений*) та оказіональною (*Раз-два*) мотиваціями. Міркуємо, незначна продуктивність числівникових імен спричинена низьким рівнем їхньої промовистості. Зазвичай числові номінації вказують на порядок при лічбі (*Тринадцятий* – потенційно чоловік потрапив у бригаду чи підрозділ тринадцятим за рахунком) або ж мають оказіональну мотивацію, непрописану у джерелі (*2.0*).

2.1.6. Військові імена, похідні від назв зброї, деталей та предметів побуту

Військове спорядження, техніка, зброя – невід’ємна частина побуту бійців на війні. Дослідниця Р. Яцків, аналізуючи псевдоніми учасників національно-визвольних змагань та позивних імен військовослужбовців ЗСУ, зазначає, що

---

[90] Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна: Наук. думка, 2010. Томи 1- 14. С. 1137. URL: http://surl.li/udgoev (дата звернення 10.08.2024)

[91] Словник фразеологізмів української мови / НАН україни, ін-т укр. мови, укр. мов.-інформ. фонд / ред. В. О. Винник; уклад. В. Білоноженко. Київ : Наук. думка, 2003. С. 591 URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001851 (дата звернення 29.07.2024)

порівняно невеликою, але виразною групою у псевдоніміконі ОУН-УПА є похідні від найменувань зброї (здебільшого стародавньої) та її частин[92]. Сьогодні принцип утворення власних імен від назв зброї та окремих її частин є актуальними і для позивних імен, проте з модернізацією військової галузі та появою нової техніки в розряд онімів переходять також назви сучасних бойових приладів. Військовими іменами сьогодні часто стають елементи побуту та їхніх частин.

Позивні, утворені від назв зброї. Утворення від ручних знарядь є найпродуктивнішими. Бійці номінуються назвами старих видів зброї: *Кріс* [Укрінформ] (діал. «рушниця»[93]); *Вінчестер* [Сусп.]. Іноді трапляються назви нових типів зброї: *Базука* [ПП] та навіть екзотичних екземплярів: *Мачете* [ГУ].

Похідні від складових зброї та техніки: *Стріла* [Сусп.]; *Ствол* [YT] (позивний *Ствол* є сленговим відповідником поняттю «вогнепальна зброя»[94], а сам апелятив означає основну частину вогнепальної зброї). Фіксуємо позивний із мотиваційним підґрунтям: за військовослужбовицею закріпився позивний *Чека* [Глузд] через те, що в юності жінка носила чеку від гранати на шиї на знак палкої закоханості в українського бійця, який зробив цей подарунок.

Частина позивних є *назвами побутових інструментів та виробів.* Так, знаходимо ПІ, які виникли за попередньою мотивацією: *Бритва* [Сусп.] (хотів лезом голити чеченців, які у складі російської армії вторглися на українські землі); *Ложка* [ЦН] (носить на шиї ложку як талісман). Знаходимо імена, мотивація яких не є вказаною: *Лом* [КП]; *Цвях* [Рубрика]; *Молот* [РС];

Номінації, утворені від назв зброї, знарядь праці чи предметів повсякденного вжитку та їхніх частин, засвідчують явище метонімії та

---

[92] Яцків Р. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань – позивні військовослужбовців Збройних сил України: семантичні паралелі. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2014. С. 99-106. URL: http://surl.li/aenave (дата звернення 11.01.2024)

[93] Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна : Наук. думка, 2010. Томи 1- 14. С. 1436. URL: http://surl.li/ogwwxl (дата звернення 11.01.2024)

[94] Див. Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. С. 280. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 13.03.2024)

здебільшого мають невстановлену мотивацію. Найбільше позивних знаходимо у класі номінацій, похідних від назв зброї/техніки та їхніх частин (7 імен). Мотивацію окремих антропонімів встановлюємо завдяки цікавим історіям із життя носіїв (*Чека, Ложка*). Міркуємо, називання лексемами на позначення зброї є невипадковим і обґрунтованим з огляду на сферу діяльності військовослужбовців, де зброя є невід'ємним і важливим елементом.

Отже, позивні імена відапелятивного походження репрезентовані великою кількістю семантичних типів: імена, мотивовані психофізичними особливостями; назви зоофорного та фітофорного походження; найменування за професією/хобі/посадою; назви, мотивовані етнічною належністю носія чи його місцем проживання; найменування, похідні від назв зброї та знарядь, предметів повсякденного вжитку. Найбільша кількість номінацій мотивована *фізичними та психічними особливостями бійців* (59 власних назв), а також *професійною зайнятістю, хобі денотатів та їхніми званнями/посадами* (43 власні назви). Позивні, похідні від апелятивів, часто утворюються завдяки художньому перенесенню з назви предмета чи реалії. Наприклад, ПІ *Конь; Бізон; Лисиця* та ін. утворилися метафорично від назв тварин за ознакою зовнішньої подібності (тілобудова, колір волосся тощо). Позивні *Купол; Струна; Гаєчка* та ін. виникли метонімічно за інструментом або об'єктом діяльності носія. Серед позивних знаходимо масив лексем, що є фонетичними відповідниками російської та англійської мов зі значним переважанням першої (*Конь; Шалун; Тічер* та ін.). Відтак відзначаємо продуктивність явища мовної інтерференції при творенні позивних імен, що спричинено, очевидно, впливовим засиллям мови країни-агресора в Україні та тривалим послуговуванням російською мовою частиною українців.

2.1.7. Позивні номінації з непрозорою або оказіональною мотивацією; похідні від абстрактних понять

Лексико-семантичне дослідження позивних засвідчило, що більшість номінацій є етимологічно прозорими лексичними одиницями, вжитими в новій

функції, які піддаються легкому поділу на семантичні підгрупи завдяки вказаній у джерелі мотивації або спостереженню за твірними основами (у випадку відонімних номінацій, похідних від особових імен і прізвищ). Невелика частина ПІ воїнів ЗСУ натомість має нечітку або оказіональну семантику, тож вимагає додаткової етимологізації та окремого дослідження. Частина ПІ утворювалася від апелятивів на позначення абстрактних понять.

Так, виділяємо відомі позивні імена, але з оказіональною мотивацією: *Джус* [РС] (герой не замовляв ніколи алкогольні напої, а тільки сік – англійською juice). Позивним стало вигукове словосполучення *Добрий день* [ЗК] (герой у будь-яку пору дня вітався «Добрий день»). Позивний *Хімік* [Гордон] без відомої семантики можна трактувати як номінацію, похідну від професії чи освіти, однак мотиваційним критерієм такого імені стала історія з дитинства (боєць набрав вагу, і оточення вважало, що він «хімічиться». «Хімічитися» – у спортивному сленгу – "вживати хімічні препарати"; У «Словнику сучасного українського сленгу»: "*Хімія – 3. нарк. Синтетичний наркотик"*[95]).

Відзоонімний позивний *Лисиця* [ЛМ] мотивований символом м. Лисичанськ, звідкіля військовослужбовиця родом.

Позивні, мотивація яких є невідомою, можна характеризувати як: а) *імена, мотивація яких є невідомою для суспільства;* б) *номінації, мотивація яких є невідомою для самого носія.*

Відтак знаходимо бойові імена з невідомою для пересічних семантикою: *Редіс* [ТСН]; *Дискотека* [КП]; *Гесс* [КП]; *Йоль* [КП]. Серед них англійські лексеми: Burn [КП].

Фіксуємо один позивний, семантику якого не знає сам денотат: *Абдула* [РБК].

Нерідко лексичними базами для творення позивних воїнів ЗСУ ставали апелятиви на позначення абстрактних понять: *Кіпіш* [КП]; *Удар* [КП]; *Зло* [КП].

[95] Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. С. 316. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 17.06.2024)

Так, під час дослідження ми виявили незначну кількість позивних імен, які відрізняються від інших онімів спорадичністю мотиваційної ознаки, появу таких номінацій спричинили виняткові історії чи ситуації із життя бійців (*Джус; Добрий день; Лисиця; Хімік*). З іншого боку, виділяємо етимологічно затемнені імена, з невідомою для пересічних осіб та подекуди для самих бійців мотивацією (*Абдула; Burn* та ін.). «Втаємничені» ПІ засвідчують продуктивність основних ознак позивного як засобу ідентифікації на війні: маскувальність і закритий характер.

2.2. Відонімні позивні воїнів ЗСУ

Значна частина вторинних військових номінацій мотивована офіційними антропонімами і утворилася трансонімізацією пропріальної лексики. Подекуди у відонімних дериватах відсутня семантична мотивованість, натомість присутня лише формальна модифікація. Такі імена класифікуємо за семантикою новоствореної лексеми. Відтак серед зафіксованих позивних імен українських військовослужбовців виділяємо шість лексико-семантичних груп: *позивні, похідні від особових прізвищ, імен, імен по батькові; військові псевдоніми, мотивовані власними назвами відомих людей; ПІ, мотивовані іменами героїв кіно, мультфільмів, літературних творів, біблійних та міфічних персонажів; імена, похідні від назв зброї та техніки; позивні, утворені від топонімів; успадковані номінації* (додаток 4, таблиця 2)

2.2.1. Позивні, похідні від особових прізвищ, імен та імен по батькові

Таких ПІ є найбільше з огляду на простий спосіб їх творення і точність характеристики. Обираючи позивне ім’я співвідносне із власним прізвищем чи іменем, бійці дбають про анонімність. Так, у функції позивних виступають оригінальні варіанти імен та прізвищ, які не містять прозорої вказівки на справжню номінацію носія.

Позивні, що походять від прізвищ бійців, поділяємо на кілька підгруп:

1. *Позивні, утворені способом усічення частини прізвища*: *Панас* (< Панасенко) [ПП]; *Авдєй* (< Авдієнко) [ПП] (Авдєй = ім. Авдій); *Змій* (< Змієвский) [ПП]; *Кіт* (< Котенко) [ПП]; *Сокіл* (< Соколовський) [Укрінформ]; *Липа* (< Підлипній) [ПП]. У таких назвах спостерігаємо повернення до твірної основи власної назви. В. Чабаненко називає антропоніми, які є первісною (твірною) основою прізвища, *"[…] онімами, що утворились способом зворотної (регресивної) номінації"*[96]. В окремих номінаціях спостерігаємо вплив російської фонетичної системи, як-от вживання «є» в позивному, коли у прізвищі в цій позиції стоїть «і» (Авдієнко – Авдій – Авдєй).

2. *Позивні, утворені суфіксальним та усічено-суфіксальним способом: Юзик* (< Юзьков) [ПП]; *Лютік* (< Люташин) [КП]; *Юка* (< Юкальчук) [YT] – позивний, утворений із перших трьох літер, із додатковим семантичним критерієм – аналогією до рослини. Серед усічено-суфіксальних є ті, що мають закінчення -о: *Карпо* (< Карпенко) [ПП]; флексію -а (-я): *Фома* (< Фоміних) [ПП]; *Хома* (< Хоменко) [Укрінформ]; *Ваха* (< Вахмістров) [ПП]; *Гога* (< Гоголь) [Сусп.]; *Меля* (< Мельник) [ПП]; *Вишня* (< Вишняк) [ПП]; нульове закінчення: *Цар* (< Царюк) [ПП].

3. *Позивні зі словотвірними та семантико-фонетичними модифікаціями.* Принагідно відзначаємо, що в деяких позивних важко простежити прямий зв'язок із прізвищем особи, такі антропоніми є індивідуально-авторськими свідченнями творчості номінаторів та утворюються псевдозближенням морфем. *Кіра* (< Кірсанов) [ПП]; *Грінка* (< Гринцевич) [ТСН]; *Риба* (< Рибецький [Укрінформ], < Рибіцький) [ПП]); *Антоніо* (< Антонюк) [ПП] – позивний утворився через креативну фонетичну адаптацію прізвища до італійського імені; *Фокс* (< Фокін) [ВСН] – транслітероване позивне ім'я виникло шляхом унікального переосмислення прізвища особи (з англ. *Fox* – лисиця); *Чудік* (< Чуднецов) [РС] – позивний, омонімно співзвучний зі

[96] Див. Кравченко Л. О. Українська ономастика: антропоніміка : навч. посіб. / Л.О. Кравченко. К.: Знання, 2014. С. 173.

сленгізмом[97]; *Вовк* (< Сірий) [Укрінформ] – позивний є цікавим щодо способу мислення носія і паралельно вирізняється екстралінгвальною специфікою. Припускаємо, поява позивного зумовлена фольклорним контекстом, а саме: народним звичаєм номінації вовка Сірим чи Сірком.

Творчий потенціал спостерігаємо також в іменах: *Шина* (< Шинкарюк) [ПП]; *Німець* (< Немченко) [ПП]; *Могила* (< Могильда) [ПП]. Оказіональну семантичну адаптацію прізвища спостерігаємо в ПІ: *Хохол* (< Українець) [КП] – позивний засвідчує іронічний зв'язок між назвою української національності та її зневажливою формою, якою послуговуються росіяни. *Єтті* (< Лісовий) [КП] – потенційно позивний виник на основі асоціативного зв'язку прізвища бійця Лісовий, твірною базою якого є апелятив «ліс» завдяки мотиваційному ланцюгу: Лісовий (прізвище) → ліс (апелятив) → Єті (снігова людина; людиноподібна істота, що живе в різних високогірних або лісових районах Землі) → Єтті (російська транслітерація оніма). Промовистим є ПІ бійця із прізвищем Коляда, якого назвали *Різдво* [КП]. До класу ПІ, мотивованих прізвищами бійців, зараховуємо номінацію *Шкіпер* (< Ковальський) [ТТ], у якій простежуємо творчість номінаторів (Шкіпер і Ковальський – герої мультфільму «Пінгвіни Мадагаскару»). Відтак спостерігаємо тонкий підхід до витворення позивного *Шкіпер*, який співзвучний із прізвиськом іншого героя і непрямо натякає на особову номінацію бійця, забезпечуючи повну анонімність.

Продуктивність виявляють позивні, утворені на базі російської мови: *Усатий* (< Усачов) [КП]; *Золотой* (< Золотухін) [ПП]; *Ліпа* (<Лєпін) [ПП].

Значний відсоток позивних утворений *від особових імен денотатів.* Такі антропоніми часто є розмовно-побутовими варіантами імен.

Серед позивних, похідних від власних імен, засвідчуємо явище гіпокористики (скорочення твірної основи – офіційного імені денотата): *Гріня* < Григорій [Сусп.]; *Денчік* < Денис [КП]; *Руля* < Руслан [ПП]; *Йося* < Єгор (з діалогу). Варто зазначити, що розмовна форма Йося є похідною від імені Йосип

[97] Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків : Фоліо, 2006. С. 329. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 16.08.2024)

(Йосиф)[98], а появу саме такого позивного для бійця з іменем Єгор можемо мотивувати збігом першої фонеми обох варіантів. За збігом окремих фонем справжнього імені могло утворитися ПІ *Тімон* < Артем [КП], хоча у словнику-довіднику «Власні імена людей»[99] знаходимо статтю про самостійне ім'я грецького походження Тимон, що, відповідно, не є формою імені Артем.

Знаходимо *позивні-відповідники західноєвропейських імен: Джон* < Іван [КП]; *Педро* < Петро [ВСН]. Окремі ПІ не є іншомовними варіантами особових імен, а, натомість, виникли за асоціативними моделями чи іншими аналогіями: *Джон* (< Євгеній [ЧЕline], < Євген [ПП]). Неможливо чітко встановити, за яким принципом відбулась адаптація імені англійського походження Джон (англ. John) до грецького імені Євген/Євгеній. Незначна група позивних є аналогами близьких за звучанням імен німецького (*Ганс* < Іван (з діалогу)) та французького походжень (*Мішель* < Михайло [ТТ]).

Базою для утворення позивних також стають відгіпокористичні прізвиська, дериватами яких є *назви страв*: *Паштет* < Павло [ПП]; [УП] та *ойконіми*: *Рим* < Роман (з анкети). У номінації Рим від імені Роман засвідчуємо креативність мислення побратимів, які вдались до продукування позивного за своєрідним скороченням особового імені та аналогією до топоніма.

Небагато відіменних позивних є оказіональними утвореннями, співзвучними із *назвами окремих деталей та виробів*: *Руль* < Руслан [ПП]; *Костиль* < Костянтин [ПП] (*"Костиль - металевий стрижень, загострений з одного кінця й розширений або загнутий під прямим кутом із другого"*)[100].

Два позивні утворилися *за моделлю чужого імені*: *Борис* < Микола Стародубцев [КП]; *Орест* < Дмитро Козацький [ОА]. Встановити мотивацію названих позивних імен неможливо, однак, припускаємо, бійці могли прибрати собі ім'я на честь полеглого побратима або ж родича, який загинув на війні.

---

[98] Трійняк І. І. Словник українських імен. К.: «Довіра», 2005. С. 161.
[99] Скрипник Л., Дзятківська Н. Власні імена людей : словник-довідник / ред. В. Русанівський. 2-ге вид. випр. й доп. Київ : Наук. думка, 1996. С. 102. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001528 (дата звернення 17.05.2024)
[100] Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна : Наук. думка, 2010. Томи 1-14. С. 1410. URL: http://surl.li/bcnpvb (дата звернення 18.05.2024)

За моделлю імені по батькові знаходимо такі ПІ: *Ромашка* < Романівна [ТТ]. Військовослужбовиця пояснює своє флоронімне позивне ім'я двома мотиваційними рядами: захопленням квітами і батьковим іменем (Роман); *Григорович* [АрміяInform]; *Миколайович* [ЕП]. Варто зазначити, що старших військовослужбовців зазвичай номінують іменем по батькові[101]. Такий спосіб номінації бере початок ще з праслов'янських часів і є офіційною антропоформулою в українців, яка виражає шанобливе ставлення до особи.

Твірною базою незначної частини ПІ є *батьконіми* (скорочені форми від імені батька), утворені за російським варіантом словотворення: *Михалич* [Сусп.]; *Санич* [Сусп.]. Такі позивні аналізуємо як батьконіми за семантикою готової лексеми з огляду на відсутність чіткої мотивації у джерелах (у додатку 4 їх подаємо з приміткою «*»).

Отже, велика частина відонімних ПІ складається з номінацій, мотивованих власними іменами, прізвищами та рідше іменами по батькові бійців. Відпрізвищеві позивні здебільшого творяться за допомогою модифікації офіційного прізвища усіченням кінцевої частини до межі, коли утворюється слово, що не є дериватом прізвища (*Юка* < Юкальчук*; Ваха* < Вахмістров та ін.). Нерідко номінації, утворені способом усічення частини прізвища, засвідчують повернення до його реальної твірної основи (*Вишня* < Вишняк; *Сокіл* < Соколовський та ін.). Багато ПІ творяться способом псевдозближення морфем (*Кіра* < Кірсанов), виявляють творчий потенціал номінаторів (*Грінка* < Гринцевич та ін.) та характеризуються екстралінгвальною специфікою (*Вовк* < Сірко). Деякі відпрізвищеві позивні імена є омонімними формами співзвучних чоловічих імен: *Карпо* < Карпенко; *Хома* < Хоменко; *Фома* < Фоміних. Трапляються антропоніми, що зазнали ад'єктивації: *Усатий*; *Золотой* (у таких позивних відзначаємо російський влив). Позивні, похідні від особових імен, часто засвідчують явище гіпокористики (напр. *Денчік; Гріня*), а деривати окремих імен стають назви страв (*Паштет* < Павло), виробів (*Костиль* <

[101] Див. О. Мазепа Звідки в українських захисників з'являються псевдо або позивні. АрміяInform. URL: http://surl.li/zepqdn (дата звернення 11.01.2024)

Костянтин), ойконіми (*Рим* < Роман). Деякі імена творяться шляхом кириличного запису іноземного імені (напр. *Джон* < Іван). Незначну продуктивність виявили ПІ, утворені від імені по батькові (три номінації – *Ромашка* < Романівна; *Григорович; Миколайович*).

2.2.2. Військові псевдоніми, мотивовані власними назвами відомих людей

Численним є клас позивних імен, прибраних на честь історичних постатей, діячів політики, представників культури та мистецтва. Зазвичай такі позивні базуються на алегоричній подібності за внутрішніми ознаками, метафоричній схожості за зовнішністю, манері поведінки чи власних уподобаннях бійців та утворюються від прізвищ відповідних людей.

Позивні, утворені від прізвищ історичних персоналій. У групі, мотивованій прізвищами відомих персоналій, аналізуємо власні назви військових та політичних діячів. Такі позивні ґрунтуються на захопленнях бійців діяльністю окремих постатей та спорадично зовнішньою схожістю до них. Виділяємо дві підгрупи:

1. *Імена, утворені від імен та прізвищ українських військових та політичних представників*: *Петлюра* [ТТ], *Махно* [РС]; [Сусп.]; *Сірко* [УП]; [Укрінформ] (боєць цікавився історією життя кошового отамана Івана Сірка); *Мазепа* [Сусп.]; *Залізняк* [Сусп.]; *Бандера* [Сусп.] (боєць був першим львів'янином, який потрапив до батальйону). Антропонім Бандера, присвоєний побратимами бійцеві зі Львова, демонструє суспільне уявлення про Степана Бандеру як національного символу західного регіону; *Янек* [Сусп.] (чоловік вміє пародіювати Віктора Януковича; *Янек/ Яник* – пейоративна модель від прізвища Янукович).

2. *Антропоніми, мотивовані прізвищами закордонних державних діячів*: *Обама* [Сусп.]; *Черчіль* [Сусп.] (від *Вінстон Черчилль*); *Наполеон* [Махала] (за аналогією до французького полководця *Наполеона І Бонапарта*).

Військові номінації, похідні від прізвищ представників культури та мистецтва, утворювались від:

1. *Прізвищ акторів*: *Стетхем* [YT] (чоловік зовнішньо дуже подібний на актора *Джейсона Стейтема*); *Ді Капріо* [Сусп.] (за подібністю до *Леонардо Ді Капріо*).

2. *Прізвищ письменників*: *Кінг* [Сусп.] (мріє зустрітися зі *Стівеном Кінгом*); *Гоголь* [ЗМІСТ] (батьки воїна працюють у Полтавському театрі ім. Миколи Гоголя, а сам герой дуже любив відвідувати театр).

3. *Прізвищ митців*: художників: *Да Вінчі* [Сусп.] (від імені художника *Леонардо да Вінчі*; герой гарно малював); *Далі* [Сусп.] (військовослужбовець був худий, із закрученими вусами, чим нагадував митця *Сальвадора Далі*); *Пікассо* [Сусп.] (боєць за фахом художник, на фронті на ящиках із боєприпасами малює побратимів); композиторів: *Вівальді* [ПП] (за словами дружини, чоловік був талановитим музикантом); *Шопен* [Сусп.].

4. *Прізвищ спортсменів*: боксерів: *Тайсон* [Сусп.] (*Майк Тайсон* – американський професійний боксер); футболістів: *Мессі* [ЦН] (*Ліонель Мессі*).

Частина позивних виникла внаслідок асоціативних зв’язків з офіційним іменуванням особи: *Цезарь* [КП] (герой мав прізвище Гай, співзвучне з іменем римського полководця – *Гай Юлій Цезар*); *Бандера* [Експрес] (чоловік мав ім’я Степан); *Джонсон* [ВН] (прізвище військовослужбовця – Бóрис – асоціюються з іменем британського політика – Бóриса Джонсона).

Спорадично позивні утворюються *від псевдонімів українських письменників*. Так, знаходимо ПІ жінки, утворене завдяки такому асоціативному ланцюгу: Шевченко (прізвище військовослужбовиці) – Тарас Шевченко – Кобзар (псевдонім Тараса Шевченка) – Кобзар (позивний). Відтак спостерігаємо пряму мотивацію позивного *Кобзар* [Еспресо] у жінки, прізвище якої Шевченко.

Позивні, мотивовані особовими іменами відомих іноземних та українських діячів, виникли внаслідок асоціацій прізвищ денотатів з іменуваннями

історичних та політичних діячів (*Цезарь*; *Джонсон*), за зовнішньою подібністю до представників політики та мистецтва (*Буданов*; *Далі* та ін.), за прихильністю та сферою зацікавлення (*Да Вінчі; Сірко* та ін.). Окремі позивні мають опосередковану мотивацію (*Бандера*). Мотивацію деяких позивних, похідних від прізвищ українських історичних постатей, не вдалось встановити (*Махно; Петлюра*). Міркуємо, позивні, що походять від власних назв українських державних діячів минулого, є невипадковими та свідчать про глибоке національне усвідомлення бійців.

2.2.3. Бойові імена, утворені від назв героїв кіно та мультфільмів, літературних, біблійних та міфічних персонажів

Вибір таких позивних є умовним, пов'язаним із зіставленням денотатів із обраними персонажами через певні фізичні (зріст) та психологічні якості (сила, витривалість, мужність), власні вподобання, сферу зайнятості, асоціації.

Імена, похідні від імен кіногероїв: *Конан* [Шпальта] (*Ко́нан* – представник войовничого племені кіммерійців, персонаж із фільму «Ко́нан-ва́рвар»); *Бетмен* [ЦН] (Бетмен – вигаданий персонаж однойменного фільму, також герой коміксів); *Джокер* [Укрінформ] – за словами дружини, посмішкою, мімікою і навіть характером герой був трішки схожим на головного актора фільму «Джокер» («Джокер» – американський фільм); *Фродо* [YT] (Фро́до То́рбин – головний герой фільму «Володар перснів») – боєць отримав позивний через іронію побратимів щодо високого зросту.

Номінації, утворені від імен мультгероїв: *Гайка* [Еспресо] – позивний жінки-бойового медика (за аналогією до персонажа *Пружинки* з мультфільму «Чіп і Дейл — бурундучки-рятівнички», яка була помічницею-винахідницею, в рос. Варіанті – Гайка); *Черепашка Ніндзя* [ММР] (мультсеріал «Черепашки-ніндзя); *Наруто* [Укрінформ] (*Нару́то Узумакі* – головний герой японського аніме-серіалу «Наруто»). Фіксуємо випадок подвійного позивного у полеглого бійця – *Пікачу, Піка-піка* [ЕП] (*Пікачу́*– персонаж медіа-бренду «Покемон»,

анімаційний герой дитячого аніме «Покемон»; *«Піка-піка»* - вигукування Пікачу його мовою); *Міккі* [ПП] (*Мі́кі Ма́ус* – анімаційний персонаж однойменного мультфільму); *Лунтік* [ПП] (*Лу́нтик* – персонаж російського анімаційного серіалу для дітей «Лунтик та його друзі»).

Позивні, похідні від імен дійових осіб літературних творів: *Мауглі* [Укрінформ] (*Мауглі* – вигаданий персонаж та головний герой «Книги джунглів» та «Другої книги джунглів» Редьярда Кіплінга); *Колобок* [ВСН] (*Колобо́к* — герой однойменної української казки); *Еней* [Знай] (*Еней* – головний герой повісті І. Котляревського «Енеїда»); *Бульба* [Тиждень] (позивний бійця Тараса виник під час служби чоловіка в радянській армії за асоціацією з Тарасом Бульбою – образом українського козацького ватажка, полковника Війська Запорізького, героя однойменної повісті Миколи Гоголя).

Частина позивних утворилася *від імен міфічних персонажів, духів: слов'янської міфології: Велес* [Сусп.]; *Магура* [АрміяInform] (ПІ жінки, бойового медика, яка асоціює себе з Маґурою — донькою Перуна, жінкою-воїном з крилами птаха, яка рятувала воїнів на полі бою); *Перун* [Укрінформ] (герой служив у морській піхоті, аналогія до Перуна – язичницького володаря неба, грому і блискавки, пізніше – військової справи); *давньогрецької міфології: Зевс* [ЧЕline]; *Ахіллес* [ТТ] (позивний, наданий бійцеві побратимами, за жорстокість до ворога на полі бою і людяність у цивільному житті); *скандинавської міфології: Тор* [ПП].

Незначна кількість позивних номінацій творилася *від імен біблійних осіб*: *Ісус* [Терен]; [ЗМІСТ] (перший боєць має татуювання із зображенням Ісуса на грудях; другий – візуально подібний на Ісуса Христа); *Давид* [Сусп.] (одна з двох улюблених книжок Біблії — «Давидові псалми»); *Сатана* [АрміяInform] (2016-го року окупанти назвали екіпаж, у якому був військовослужбовець, «Сатаною». Відтоді в чоловіка закріпився такий позивний).

Так, позивні імена, похідні від номінацій персонажів кінематографу та мультиплікації виконують здебільшого оцінну функцію, тобто характеризують бійців за зовнішніми ознаками та вдачею (*Кевін*; *Джокер*). Натомість позивні від літературних героїв фігурують без вказаної мотивації. Трансонімізовані міфоніми (релігіоніми, фабулосоніми) походять від назв міфічних персонажів різних народів та мотивувалися або діяльністю бійця на фронті за аналогією до відповідного героя (медик – *Магура*), або особливостями характеру (*Ахіллес*). Позивні, які утворилися від імен біблійних персонажів, мають оказіональну семантику.

2.2.4. Імена, похідні від назв зброї і транспортних засобів

Для позначення транспортних засобів використовуємо термін *порейонім* (*«[…] який об'єднує власні назви "будь-якого виду транспорту – залізничного, морського, повітряного, а також автомобільного"»*)[102], види зброї означуємо терміном *хрематонім*[103], для окремих екземплярів транспортних засобів використовуємо поняття *порейонім*[104].

Позивні-порейоніми, що є прямими перенесеннями з однойменних апелятивів: *Валькірія* [ТТ] – позивний жінки, похідний від назви АСУ-1 «Валькірія» (безпілотний авіаційний комплекс військового та цивільного призначення для забезпечення моніторингу, повітряної розвідки, відеоспостереження та корегування артилерійського вогню); *Фагот* [БРД] (чоловік отримав свій позивний завдяки тому, що на війні керував протитанковим ракетним комплексом); *Ятаган* [ТТ] – позивне ім'я мотиване назвою танку Т-84-120 «Ятаган».

Спорадично бійці номінуються порейонімами *на позначення ворожої техніки*: *Шахід* [ПП] (від назви «Шахед – 136» – дрони-камікадзе іранського виробництва, які використовує російська армія для атакування українських

[102] Цит. за вид. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. С. 59. URL: http://surl.li/uliibe (дата звернення 05.08.2024)
[103] Там само. С. 85
[104] Там само. С. 111

міст). В окремих випадках появі позивного передує історія: *Ланцет* [АрміяInform] ім'я належить бійцеві, у якого влучив однойменний російський баражуючий боєприпас.

Окремі позивні підгрупи порейонімів є невипадковими: *Камаз* [Сусп.] (історія з дитинства, пов'язана із масивністю вантажного однойменного автомобіля).

З невідомою мотивацією знаходимо 4 позивні від назв автівок: *Мерс* [ТСН] (скорочення від марки авто «Мерседес»); *Хаммер* [Главком] (автомобільна марка «Гаммер» (англ. «Hummer»); *Вольво* [ЖОДА]; *Тесла* [YT] (за словами бійця, друг випадково назвав його «Теслою», так прижився позивний).

Мотивацію більшості позивних імен, перенесених від назв зброї, техніки та деталей, не вдалось встановити. Міркуємо, назви зброї могли стали позивними з кількох причин: військовослужбовець добре володіє певним видом, використовує зазначену зброю при виконанні бойових дій або керує нею (напр. *Фагот*). Марки автомобілів потенційно перейшли у розряд позивних за наявністю в денотата однойменного транспорту.

2.2.5. Позивні відтопонімного походження

Позивні, що походять від назв місцевості здебільшого є вмотивованими та пов'язують носіїв із довкіллям: інформують про місце народження і/або проживання бійців, місце служби чи навчання.

1. *Позивні, похідні від хоронімів* (хороніми – власні назви великих територій)[105]: *від назв материків: Африка* [УП] (чоловік служив у Конго); *штатів:* оказіональну семантику набув відтопонімний позивний військовослужбовиці – *Аляска* [УП], утворений за власною психологічною асоціацією з холодним регіоном (називає себе такою ж відчуженою та

[105] Див. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. С. 159. URL: http://surl.li/uliibe (дата звернення 05.08.2024)

крижаною); *країн: Ізраїль* [ТСН] (герой майже 20 років служив в ізраїльській армії).

2. *Позивні, похідні від ойконімів-астіонімів* (астіоніми – власні назви помешкань міського типу)[106]: *Бахмут* [ТТ] (чоловік жив у Бахмуті); *Токіо* [ВСН] (боєць мріяв відвідати Японію); *Лемберґ* [Сусп.] (позивний героя-львів'янина; *Лемберґ* – назва міста Львів у складі Австро-Угорської імперії); *Крим* [ППУ] (чоловік довгий час мешкав у Криму); *Буча* [КП]; *Сєвас* [Укрінформ] (герой народився у Севастополі; Сєвас – оказіональне скорочення назви міста). Оригінальний позивний *Горіх* [ПП] був у героя з міста Оріхів.

3. *Позивні, утворені від ойконімів-комонімів* (комоніми – власні назви помешкань сільського типу)[107]: *Десна* [YT] (боєць народився в с. Дéсна Чернігівського району); *Жупан* [ПП] (герой в селі Жупани Львівської області). У позивному *Жупан,* похідному від назви села Жупáни, бачимо семантичне зближення основи ойконіма з видом одягу (с. Жупани – жупан[108]), а відтак метонімійне перенесення на номінацію бійця. Варто вказати, що без мотиваційного підґрунтя позивний Жупан можна помилково трактувати як антропонім, похідний від назв одягу.

4. *Відгідронімні позивні*: *Дунай* [ПП]; *Інгул* [Сусп.].

5. *Позивні, похідні від оронімів:* назви гір: *Говерла* [ПП]; гірських масивів: *Чорногора* [Сусп.].

Окремо виділяємо позивний, мотивований топонімом, пов'язаним із війною: бойовий псевдонім *Камінь* [ПП] однойменний із першою позицією, яку прийняв герой.

Невелику групу ПІ представляють назви топонімійного походження. Більшість трансонімізованих топонімів вказує на місце народження чи проживання бійців, місце проходження служби. Поодинокі антропоніми мають

---

[106] Там само. С. 168

[107] Див. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. С. 168. URL: http://surl.li/uliibe (дата звернення 05.08.2024)

[108] Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна : Наук. думка, 2010. Томи 1-14. С. 918. URL: http://surl.li/grjkyz (дата звернення 05.10.2024)

оказіональне конотативне семантичне навантаження (напр. *Аляска* – позивний жінки, яка вважає себе холодною та відчуженою) або інформують про мрії бійців (*Токіо*). Мотивацію позивних відкомонімного, відгідронімного та відоронімного походження не вдалось встановити. Якщо позивні *Лемберґ, Крим* та под. мають прозору семантику, то мотиваційний критерій номінацій *Дунай, Інгул, Говерла, Чорногора* є неоднозначним і піддається лише теоретичному трактуванню (ймовірно, боєць із позивним *Говерла* мешкає у гірських регіонах або ж є кремезним за статурою). Позивні відтопонімного походження є власне топонімами, які зазнали трансонімізації.

2.2.6. Позивні імена, похідні від інших позивних та псевдонімів

Знаковими у системі відонімних позивних є номінації, похідні від псевдонімів інших учасників бойових дій різного періоду. Частину таких ПІ бійці прибрали на честь полеглих побратимів чи інших учасників воєн, деякі номінації є успадкованими від родичів (зазвичай дідів), які воювали у Другій світовій війні або брали участь у партизанських загонах.

Позивні, пов'язані із псевдонімами діячів УПА:

Хмара [Сусп.] (боєць у дитинстві побачив фото діяча УПА Дмитра Білінчука[109] і вирішив, що колись буде мати такий позивний). Нерідко бійці обирають собі позивні імена, які були псевдами їхніх дідів під час Другої світової війни та у повоєнні часи: *Юзик* [Вікна] (позивний від діда, який воював у лавах Української Повстанської Армії); *Видра* (з особистого діалогу: *«Мій дідо був упівцем, і я хотів мати позивне на його честь, то як пам'ять про нього»*).

Позивні від інших позивних:

1. *Від імен побратимів, загиблих товаришів, родичів: Тихий* [Укрінформ] – герой взяв позивний товариша, який загинув, як знак бойової дружби; *Смурф* [Глузд] – на честь друга, який загинув у російсько-українській війні 2019-го р. (у так званій АТО/ООС); *Грач* (з діалогу: *«Позивний успадкував від батька, який загинув на війні 2017-го р.).*

[109] Див. Повстанське життя, сховане у скляній банці. Локальна історія. URL: http://surl.li/duvndc (дата звернення: 15.05.2024)

2. *Від позивних іноземних діячів: Karaya* [Еспресо] ПІ, що належить військовослужбовцеві-льотчику, був позивним також німецького пілота-винищувача у Другій світовій війні – Е́ріка Альфре́да Га́ртманна (позивний Karaya-1).

Позивні імена, похідні від інших неофіційних номінацій, становлять хоч і незначну, однак цінну підгрупу з огляду на їхню історію виникнення та значення для денотатів. ПІ, перенесені із псевдонімів діячів УПА, засвідчують глибоке національне укорінення та прихильність до попередників і їхньої ідеї боротьби за свободу. Важливо, що нерідко бійці називаються позивними своїх товаришів та побратимів (*Смурф, Тихий*), а також успадковують позивні загиблих батьків (напр. *Грач*), аби виразити вдячність за службу та гордість за них.

Отже, аналіз відонімних вторинних номінацій показав, що для творення позивних імен є продуктивною трансонімізація власних імен, прізвищ, по батькові денотатів, прізвищ відомих осіб (діячів політики, культури, мистецтва тощо), імен міфологічних, біблійних, літературних, мультиплікаційних чи кіноперсонажів. Так, утворювалися конотоніми на позначення героїв фільмів та мультфільмів, відомих суспільно-політичних осіб і навіть біблійних персонажів. Найчисленнішим є клас позивних, похідних від особових імен та прізвищ, які утворювалися усіченням частини прізвища, додаванням суфіксів, словотвірною та семантико-фонетичною модифікацією тощо.

Позивні, прибрані на честь відомих постатей чи античних божеств, засвідчують культурну обізнаність бійця та глибоке психологічне усвідомлення своїх особливостей через зіставлення з відповідними якостями обраної персоналії. З іншого боку, мотивацією для вибору позивного ставала зовнішня подібність бійця з певною відомою персоналією чи персонажем або прихильність до окремого героя фільму чи мультсеріалу. Нерідко бійці номінуються назвами видів транспорту та зброї. Мотивація таких позивних здебільшого є непрозорою. Підгрупа позивних відтопонімного походження демонструє місце народження та проживання бійців, а також місце навчання чи

служби. Важливою є група ПІ, які бійці обрали на честь інших військовослужбовців. Такі номінації є промовистими з огляду на психологічне підґрунтя: усвідомлення нерозривності поколінь (позивні від учасників УПА) та глибоку шану.

2.3. Порівняльний аналіз твірних баз позивних імен і сучасних українських прізвищ

Позивні імена поступово закріплюються в українській антропонімній системі з огляду на перетини їхніх функцій з офіційними та неофіційними видами найменувань (див. *1.2. Позивний як вид антропоніма*). Лексико-семантичний аналіз позивних імен засвідчив, що домінантними ознаками при виборі бойової номінації часто є зовнішні риси бійців, особливості характеру, звички, професія, місце проживання. Нерідко вибір позивного залежить від імені та прізвища денотата, його самоідентифікації з відомим постатями, літературними персонажами, героями фільмів чи мультфільмів та інших екстралінгвальних чинників. Відтак семантичне наповнення твірних баз ПІ дає можливість зіставити їх із сучасними українськими прізвищами, зібраними у двотомному «Словнику сучасних українських прізвищ»[110] Ю. К. Редька, та виокремити нові лексико-семантичні типи.

Додатково дослідник у праці «Сучасні українські прізвища»[111] виділяє чотири основні семантичні групи українських прізвищ:

1) від імен;
2) за походженням або за місцем проживання;
3) за соціальною (класовою) приналежністю або за постійним заняттям (професією);
4) від якоїсь індивідуальної ознаки (найчастіше фізичної чи психічної властивості) їх першого носія.

---

[110] Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ / ред. Д. Г. Гринчишин. Львів, 2007. Т. 1–2.
[111] Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ, 1966. 214 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002030 (дата звернення 15.05.2024)

Так, бачимо, що лексико-семантичні групи сучасних українських прізвищ та позивних імен частково схожі.

Із зафіксованих відапелятивних номінацій 49 позивних імен паралельно функціюють як сучасні українські прізвища. Найбільше ПІ, оформлених, як співзвучні прізвища, знаходимо серед номінацій, мотивованих назвами на позначення фізичних та психічних особливостей бійців (див. *2.1.1. Позивні, мотивовані фізичними та психічними особливостями бійців*). Частина таких антропонімів є утвореннями від назв видів тварин (*Медвідь; Лисиця*). Більшість номінацій утворена морфолого-синтаксичним способом, а саме – субстантивацією: *Малий; Сідий; Тихий; Німий; Солодкий; Мудрий.*

Окремі ПІ утворені онімізацією: *Добряк; Малюк; Шум.*

Висновуємо, група онімів, мотивованих фізичними і психічними рисами бійців, є продуктивні в українських прізвищах і в ПІ.

Виконує роль прізвищ також значна частина бойових імен-етнонімів *(див. 2.1.3. Позивні номінації, мотивовані етнонімами та катойконімами).* Відтак усі позивні і відповідні прізвища є семантичними утвореннями від етнонімів: *Грек; Литвин; Поляк; Француз.* Відмінною ознакою між позивними-етнонімами та прізвищами відетнонімного походження знаходимо те, що позивні відетнонімні імена не вказують на походження бійця, однак інформують про місце проживання, роботи, навчання. Так, накладаючи 4 семантичні групи прізвищ, виділені Ю. Редьком, на сучасні позивні імена, спостерігаємо мотиваційне розширення 2-ої групи *(за походженням або за місцем проживання)* локусом праці і навчання.

Військові псевда, мотивовані зайнятістю бійців *(див. 2.1.2. Позивні, мотивовані родом діяльності чи посадою військовослужбовця),* також співзвучні із сучасними українськими прізвищами. Як і прізвища, так і позивні прямо вказують на професію та хобі денотатів і відповідають 3-ій семантичній групі.

Продуктивними, як і прізвища, виявились позивні, які відображають тваринний і рослинний світ *(див. 2.1.4. Позивні, утворені від назв тварин та рослин (плодів))*. Такі лексеми в розрядах прізвищ і позивних утворились

онімізацією і відображають зокрема українську флору: *Вишня; Груша; Дуб; Калина*; і більше онімів – фауну: *Ворон; Журавель; Синиця; Курка; Сова; Сокіл; Горобець* та ін.

Найменше ПІ, які зафіксовані також як прізвища у «Словнику сучасних українських прізвищ», є утвореннями від назв кольорів і предметів побуту. Співзвучних із прізвищами знаходимо всього 2 позивні (*Білий; Зелений*) з-поміж номінацій, похідних від кольороназв (див. *2.1.5. Бойові номінації, перенесені з кольороназв та цифронімів)*, і 2 ПІ (*Цвях; Ложка*), утворені від апелятивів на позначення предметів побуту *(див. 2.1.6. Військові імена, перенесені від назв зброї, деталей та предметів побуту).*

Не знаходимо у словнику більшості позивних імен від назв професій (за винятком антропонімів *Пекар; Токар; Боцман*), а також відапелятивних номінацій, що вказують на спорідненість і стосунки між людьми (лише 1 позивне – *Вуйко*).

Відтак не функціюють як прізвища зафіксовані бойові псевда, які мають цифрове значення (напр. *Тринадцятий, Четвертий* тощо). Очевидно, не є прізвищами позивні, перенесені із зоолексем, а саме назви видів тварин, які не мешкають на теренах України (напр. *Панда, Тигр* та ін.), а також назви рослин, які не є характерними для природних зон України або були принесені на нашу територію з інших країн (*Манго; Тюльпан; Бамбук* та ін.). Аналогічно не будуть українськими прізвищами назви новітніх професій і тих промислів, які прийшли в Україну після появи в офіційній номінації особи прізвищ (*Фотограф; Кур'єр;* тощо). Неможливо говорити в контексті прізвищ про інтерферовані лексеми, як-от *Перукарь* чи *Електрік*, хоча нормативних українських антропонімів (*Перукар; Електрик*) у словнику також не знайдемо.

Кількісно поступаються відапелятивним позивним – у канві порівняння їх функціювання як прізвищ в українській антропоніміці – відонімні номінації, яких у «Словнику сучасних українських прізвищ» знаходимо 31.

Семантика твірних основ відонімних ПІ і відповідно прізвищ дещо збігається з іменами, похідними від загальних назв. Так, у більшості зафіксованих відонімних номінацій твірною основою є апелятиви:

1. Види тварин (у тому числі риб і птахів): *Видра; Вовк; Кіт; Окунь; Сокіл; Грач* та ін.
2. Види рослин (дерев, плодів): *Вишня; Липа; Бульба;*
3. Етноніми: *Німець.*

Усього 3 ПІ виконують роль прізвищ, які, зі свого боку, походять від особових імен або за семантикою твірної основи є іменами: *Борис; Панас; Давид.*

Незначна частина позивних і відповідних прізвищ мають чітку відтопонімну семантику: *Дрогобич; Дунай.*

Відповідно не побачимо у словнику тих прізвищ, що походять від імен героїв кіно- та мультфільмів і літературних персонажів, а також прізвищ сучасних культурно-політичних діячів. Не побачимо також антропонімів, мотивованих назвами зброї, оскільки більшість ПІ походять від лексем на позначення нових видів (напр. *Валькірія; Тесла; Хаммер* та ін.).

Отже, майже 20% позивних імен засвідчили продуктивність в офіційній системі особової номінації. У більшості ПІ, які паралельно існують як українські прізвища, твірною базою є апелятиви на позначення тваринного і рослинного світів (28 імен). Порівняльний аналіз твірних баз позивних імен і сучасних прізвищ показав, що більшість бойових псевд все ж не функціює як прізвища, оскільки значна частина таких номінацій пов’язана із сучасними реаліями. Інтерферовані, запозичені лексеми, назви нових професій, екзотичних тварин і рослин не закріплені в українській системі прізвищ через їхню чужорідність або новизну. Висновуємо, що позивні імена розвиваються паралельно із традиційною офіційною антропонімією: зберігають зв’язок із традицією, але й відкривають нові, індивідуалізовані форми самоідентифікації, відтак розширюючи лексико-семантичний діапазон онімів.

Простеживши часткове накладання сучасних українських прізвищ на позивні імена, відзначаємо розширення лексико-семантичних полів останніх у зв’язку з культурно-історичними змінами та новітніми впливами на формування сучасної антропонімії.

ВИСНОВКИ

У науковій роботі представлено ґрунтовний лексико-семантичний аналіз позивних імен військовослужбовців Збройних сил України від початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Реалізація поставлених завдань дала змогу зробити висновки дослідження та сформулювати його перспективи.

1. Попри те, що антропоніміка є відносно молодою сферою науки, українські ономасти вже опрацювали неофіційнний іменник окремих регіонів: Західного Полісся (Н. М. Шульська), Наддністрянщини (М. Наливайко), Прикарпатської Львівщини (І. Д. Фаріон), Бойківщини (Г. Є. Бучко і Д. Г. Бучко), Закарпаття (П. П. Чучка), Луганщини (Н. М. Федотова) тощо. У 2 пол. ХХ ст. об'єктом розвідок українських науковців стали громадсько-політичні псевдоніми. Досліджено псевда учасників національно-визвольних змагань як спосіб маскувальної номінації осіб, що бере початок ще з козацької доби (Н. М. Павликівська, М. П. Лесюк).

Вторгнення росії на Схід України 2014-го року і розгортання російсько-української війни спричинили появу нового явища в українській антропоніміці – позивного імені, що засвідчує схрещення двох антропонімних явищ – псевдонімів і позивних імен. Відтак маємо лінгвістичні дослідження позивних бійців-учасників так званої АТО (Л. Л. Белей, Л. О. Кравченко, Н. М. Шульська, Ю. Копитко, Н. М. Хрустик) та актуалізовуються дослідження маскувальних імен військовослужбовців-учасників повномасштабної війни росії проти України (Г. П. Мацюк).

2. Проаналізувавши у порівняльно-зіставному аспекті прізвиська, псевдоніми і позивні імена, ми сформулювали власне визначення терміна «позивний» *(антропонімна одиниця військової сфери, що з'явилася в ономастичному просторі на початку російсько-української війни (2014 р.), вторинна власна назва, якою номінуються учасники бойових дій із метою*

збереження анонімності передусім при комунікації на фронті в разі перехоплення ворогом радіочастот, а також задля зручної ідентифікації осіб з однаковими іменами), а також виділили визначальні ознаки ПІ як вторинних особових назв військової галузі (маскувальність; закритий характер; обмеженість функціювання; інформативність, характеристичність; мотивованість; диференційність та унікальність в одному колективі; можливість самоназивання і присвоєння побратимами та посестрами; можливість успадкування; високий рівень офіційності).

Врахувавши спільні та відмінні риси прізвиськ і псевдонімів із позивними іменами, висновуємо, що за функціональним та ономасіологічним навантаженням найближчими до позивних є псевдоніми. Так, робимо висновок, що сьогодні позивні імена перебувають на перехідному етапі – поступово входять до системи офіційної додаткової номінації особи, зумовленої воєнними обставинами.

3. Лексико-семантичний аналіз позивних імен військовослужбовців Збройних сил України здійснювався на базі фактажу, що налічує 411 антропонімних одиниць, виокремлених з інформаційних онлайн-ресурсів, анкети-питальника та особистого діалогу з учасниками бойових дій.

4. 234 зафіксовані лексеми (57%) – позивні номінації відапелятивного походження (утворені онімізацією апелятивів або морфолого-синтаксичним способом), а 177 онімів (43%) – трансонімізовані (відонімні) позивні. Розподіл номінацій до семантичних груп ґрунтувався передусім на попередній мотивації імені. За відсутності «історії» позивного поділ здійснювався за семантикою твірних баз.

Позивні відапелятивного походження згруповано у 8 лексико-семантичних груп: ПІ, мотивовані фізичними та психічними особливостями бійців; мотивовані родом діяльності чи посадою військовослужбовця; мотивовані етнонімами та катойконімами; утворені від назв тварин та рослин (плодів); перенесені з кольороназв та цифронімів; похідні від назв зброї, деталей та

предметів побуту; мотивовані абстрактними поняттями і номінації з оказіональною та невідомою мотивацією. Додатково виділяємо позивні на позначення родинних зв'язків чи стосунків між людьми. Найчисленнішою виявилась група бойових номінацій на позначення фізичних та психічних якостей носіїв (27,35%).

Міліті-імена відонімного походження становлять 43% (177 імен) від усіх номінацій. Мотивувальними базами трансонімізованих позивних імен стали особові імена, прізвища, по батькові (найбільша підгрупа – 46,8% відонімних назв); прізвища культурних політичних діячів; найменування героїв епосу та кіно/мультфільмів, а також міфоніми та теоніми; топоніми; власні назви зброї і транспорту; позивні та псевдоніми інших осіб.

Частина позивних імен демонструє явища мовної інтерференції, що спричинено засиллям мови країни-агресора в Україні та тривалим послуговуванням російською мовою частиною українців (напр. *Конь; Електрік; Шалун; Усатий* та ін.).

5. Порівняльний аналіз твірних баз позивних імен і сучасних українських прізвищ на матеріалі «Словника сучасних українських прізвищ» Ю. Редька засвідчив продуктивність 20% ПІ в системі українських прізвищ. Найбільше позивних імен, які функціюють як прізвища, відображають тваринний і рослинний світи (*Вовк; Кіт; Липа; Бульба* та ін.). Номінації, пов'язані із сучасними реаліями, інтерферовані чи запозичені лексеми, назви нових професій, екзотичних тварин і рослин відповідно не закріпилися в українській прізвищевій системі через їхню чужорідність або новизну. Позивні імена розвиваються паралельно із традиційною офіційною антропонімією і розширюють лексико-семантичний діапазон онімів.

6. Здійснене в науковій роботі дослідження дало змогу укласти «Реєстр позивних імен військовослужбовців Збройних сил України» від початку великої війни, який налічує 411 антропонімів. Засвідчені номінації закономірно поділено на відапелятивні та відонімні (трансонімізовані) похідні і подано в

додатку «Відсоткове значення розрядів позивних імен». Додаток «Лексико-семантичні групи позивних імен» представляє лексико-семантичний поділ зафіксованих позивних імен. У додатках «Статистика лексико-семантичних груп відапелятивних позивних імен» і «Статистика лексико-семантичних груп відонімних позивних імен» відображене відсоткове співвідношення кожної семантичної групи військових номінацій і засвідчено найпродуктивніші мотивувальні бази. Усього укладено 4 додатки.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальших лінгвістичних та соціолінгвістичних студіях над новими маскувальними номінаціями, які продовжують з’являтися у зв’язку з невтомною агресією російського ворога, а також в їх лексикографічному опрацюванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Matsyuk Halyna. Language and war in Ukraine: Unofficial names in the socio-group “Ukrainian military” as a marker of interpersonal communication. Onoma. 2022. Vol. 57. P. 197-216. URL: http://surl.li/biqcua (дата звернення 15.05.2024)

2. Белей Л. Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування. Мовознавство. 2020. № 3. С. 49-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MoZn_2020_3_5 (дата звернення: 28.09.2023)

3. Бурячок, Домкрат чи Горець. Як обрати крутий позивний для військового. UAZMI. URL: https://uazmi.org/news/post/3f697ba2e927958b1921ab23c5ddd99b (дата звернення: 03.06.2024).

4. Бучко Д. Г. Словник української ономастичної термінології / Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.

5. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.: монографія. К., 1958. 298 с.

6. Є. Букет АрміяInform представляє словник неологізмів української мови. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: http://surl.li/larqqc (дата звернення: 28.09.2023)

7. Звідки в українських захисників з’являються псевдо або позивні. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: http://surl.li/zepqdn (дата звернення 11.01.2024)

8. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 325 с.

9. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування. Київ: Наук. думка, 1984. 152 с.

10. Кондратюк Т. М. Словник сучасного українського сленгу / упоряд. Т. М. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 350 с. URL: http://surl.li/kqeowm (дата звернення 10.03.2024)

11. Копитко Ю. Псевдонім як маркер взаємодії понять мова-війна (на матеріалі неофіційного іменника воїнів АТО). Львів, 2019. 109 с. URL: https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/03/CHerez-terny-do-zirok.pdf (дата звернення 12.10.2023)

12. Кравченко Л. О. Лексична база позивних українських бійців – учасників озброєного конфлікту на сході України в 2014 р. В: Тенденції розвитку української лексики та граматики. Ч. ІІ. Варшава – Івано-Франківськ, 2015. С. 224–237.

13. Кравченко Л. О. Мотиви номінацій позивних українських бійців – учасників бойових дій російсько-українського конфлікту на сході України / Motives of nominations of nom de guerres used by ukrainian combatants –participant sofmilitary operations in russian-ukrainian conflict in the east of Ukraine. Teka Kom. Pol.-Ukr. Związ. Kult. 2006. C. 80-86.

14. Кравченко Л. О. Прізвища Лубенщини: монографія. К.: Факт, 2004. 198 с.

15. Кравченко Л. О. Українська ономастика: антропоніміка : навч. посіб. / Л.О. Кравченко. К.: Знання, 2014. 239 с.

16. Кракалія Л. В. До питання класифікації буковинських антропонімічних варіантів. Мовознавство. 1974. №2.

17. Львівська ономастична школа: хрестоматія / відп. ред. Купчинська З. О. Львів: Видавництво “Растр-7”, 2019. 556 с.

18. Масенко Л. Т. Антропоніміка // Енциклопедія Сучасної України / ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: https://esu.com.ua/article-43065 (дата звернення 22.10.2023)

19. Мацюк Г. Взаємодія понять мова-війна як об’єкт лінгвістичного аналізу: результати і нові підходи. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2021. Вип. 35. Том 7. С. 101-106. URL: http://surl.li/pncknl (дата звернення 15.04.2024)

20. Мірчук П. Українська Повстанська Армія 1942-1952. Документи і матеріали. Львів, 1991. 319 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mirchuk/Ukrainska_povstanska_armia_1942-1952/ (дата звернення 11.01.2024)

21. Павликівська Н. М. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань 1929–1950 років XX століття: ОУН та УПА. Лінгвістичні дослідження. 2012. Вип. 33. С. 14-18.

22. Павликівська Н. М. Українська громадсько-політична псевдонімія XX (1929–1959 рр.) – поч. XXI століть. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2017. Вип. 1 (27) 2017. С. 239-243

23. Павликівська Н. М., Прокопчук Л. В. Псевдоніми в антропонімійній системі української мови. MODERN RESEARCHES IN PHILOLOGICAL SCIENCES. 2020. P. 288-305. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2/17 (дата звернення: 14.03.2024).

24. Павликівська Н.М. Словник псевдонімів ОУН-УПА/ Наталія Павликівська. Вінниця: О.Власюк, 2007. 440 с.

25. Підкуймуха Л. М. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі : спроба аналізу. Мова : класичне – модерне – постмодерне : збірник наукових праць. 2016. № 2. С. 135-144. URL: http://surl.li/ofaltjt (дата звернення 11.01.2024)

26. Повстанське життя, сховане у скляній банці. Локальна історія. URL: http://surl.li/duvndc (дата звернення: 15.05.2024)

27. Пура Я. О. Сучасні прізвища Рівненщини. Рівне, 1984-1990. Ч. I–V.

28. Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ / ред. Д. Г. Гринчишин. Львів, 2007. Т. 1–2.

29. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. Київ, 1966. 214 с.

30. Скрипник Л., Дзятківська Н. Власні імена людей : словник-довідник / ред. В. Русанівський. 2-ге вид. випр. й доп. Київ : Наук. думка, 1996. 335 с.

31. Словник української мови: в 11 томах. Київ : Наук. думка, 1970. 8527 с.

32. Словник української мови: в 20 томах. Київ, Україна : Наук. думка, 2010.

33. Сухомлин І.Д. Українські прізвиська людей як власні родові назви // Говори і ономастика Наддніпрянщини. Дніпропетровськ, 1970. С. 30-58.

34. Торчинський М. М. Денотатно-номінативна структура антропонімікону української мови / М. Торчинський. // Українське мовознавство. 2010. Вип. 40. С. 57-63. URL: http://surl.li/mzeksf (дата звернення 11.01.2024)

35. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с. URL: http://surl.li/uliibe (дата звернення: 04.10.2023).

36. Трійняк І. І. Словник українських імен. К.: «Довіра», 2005. 509 с.

37. Український правопис / ред.: Є. І. Мазніченко та ін. Наук. думка, 2019. 390 с.

38. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини кін. XVIII – поч. XIX ст. Львів: Літопис, 2001. 371 с.

39. Фенікс, Григорович і Лисиця — коли та навіщо з'явились псевдоніми в українській армії. Вікна. URL: http://surl.li/uzjzkc (дата звернення 11.01.2024)

40. Франко І. Я. Причинки до української ономастики // Іван Франко. Зібр. тв.: у 50 т. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 36. С. 391-427. URL: http://surl.li/rneavf (дата звернення 26.10.2023)

41. Хрустик Н. М. Позивні українських військовослужбовців: мотиви номінації / Н. М. Хрустик, С. А. Петрова, Т. С. Серкал. Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія. 2021. Т. 26, №. 2 (24). С. 104-114. URL: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/33416/1/104-114.pdf (дата звернення 12.10.2023)

42. Худаш М. Л. З історії української антропонімії : монографія. Київ: Наукова думка, 1977. 236 с. URL: http://surl.li/ssuoji (дата звернення 26.10.2023)

43. Шульська Н. М. Номінативна характеристика позивних імен бійців АТО, уживаних в мові ЗМІ. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. 2017. № 1(27). С. 342-347. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8423/1/Shulska.pdf (дата звернення: 13.10.2023)

44. Яцків Р. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань – позивні військовослужбовців Збройних сил України: семантичні паралелі. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2014. С. 99-106. URL: http://surl.li/aenave (дата звернення 11.01.2024)

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

45. IT в Україні. dev.ua. URL: https://dev.ua/

46. TikTok. URL: http://surl.li/lcxdls; http://surl.li/ceutca

47. VSN - Волинська Служба Новин. *vsn.ua*. URL: https://vsn.ua/

48. YouTube. URL: https://www.youtube.com/

49. ZPRZ.CITY – головні новини Запоріжжя та області онлайн. *ZPRZ.CITY*. URL: https://zprz.city/

50. Актуальні новини зі всієї України | Експрес онлайн. *Експрес онлайн*. URL: https://expres.online/

51. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. *АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform*. URL: https://armyinform.com.ua/

52. ВІКНА. Новини Калуша та Прикарпаття. *Vikna*. URL: https://vikna.if.ua/

53. Волинські Новини. *Волинські новини*. URL: https://www.volynnews.com/

54. Головна – Житомирська обласна військова адміністрація. *Житомирська обласна військова адміністрація*. URL: https://oda.zht.gov.ua/

55. Головна | Bohunbrigade. *Bohunbrigade*. URL: https://www.bohunbrigade.com/

56. Головна. *Терен*. URL: https://teren.in.ua/

57. Головна. *ЧЕline* |. URL: https://cheline.com.ua/

58. Голос України – газета Верховної Ради України. *Голос України.* URL: http://www.golos.com.ua/

59. ГОРДОН: Всі новини України за останню годину. *Гордон | Gordon.* URL: https://gordonua.com/ukr/

60. Електронні петиції – Офіційне інтернет-представництво Президента України. *Електронні петиції – Офіційне інтернет-представництво Президента України.* URL: https://petition.president.gov.ua/

61. Жмеринка, Вінницька область: новини, погода, історії, цікаві місця та люди – Жмеринка.City. *Жмеринка.City.* URL: https://zhmerynka.city/

62. ЗМІСТ – Зміни створюєш ти!. *ЗМІСТ*. URL: https://zmist.pl.ua/

63. Знай.UA. znaj.ua. URL: https://znaj.ua/

64. ІА «Вчасно» – новини Донбасу, головні новини в Донецьку і Луганську. *ІА «Вчасно» – новини Донбасу, головні новини в Донецьку і Луганську – ІА «Вчасно».* URL: http://surl.li/uyhbok

65. Книга пам'яті полеглих за Україну. URL: https://memorybook.org.ua/

66. Кременчуцький Телеграфъ. *Всі новини Кременчука на сайті Кременчуцький Телеграфъ.* URL: https://www.telegraf.in.ua/

67. Луганщина моя. Lugansk. URL: http://surl.li/vadnfj

68. Медіапортал Групи Метінвест. *Медіапортал Групи Метінвест.* URL: https://metinvest.media/

69. Міжнародний благодійний фонд – *Здоров'я українського народу. Здоров'я українського народу*. URL: http://surl.li/ixjekf

70. Національний університет «Острозька академія». *Національний університет «Острозька академія»*. URL: https://www.oa.edu.ua/

71. Нове життя. *Нове життя*. URL: https://www.nove.in.ua/

72. Новий Чернігів – Телеканал твого міста. Новий Чернігів. URL: https://newch.tv/

73. Новини – Останні новини України сьогодні | РБК-Україна. *Новини – Останні новини України сьогодні | РБК-Україна*. URL: https://www.rbc.ua/

74. Новини Дніпра сьогодні – Дізнайся останні новини прямо зараз | Інформатор Дніпро. *Інформатор Дніпро*. URL: https://dp.informator.ua/uk

75. Новини Закарпаття uzhgorod.net.ua | Головна. *Новини Закарпаття uzhgorod.net.ua | Головна.* URL: https://uzhgorod.net.ua/

76. Новини Кам'янця-Подільського. *Вечірній Кам'янець*. URL: https://vk-kp.info/

77. Новини України від LB.ua: оперативна аналітика української політики, економіки, новини культури та спорту. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/

78. Новини України і світу сьогодні • Головні і останні новини дня на ТСН. *ТСН.ua*. URL: https://tsn.ua/

79. Переяслав: новини, цікаві місця та люди, історії, погода – Переяслав.City. *Переяслав.City*. URL: https://pereiaslav.city/

80. Платформа пам'яті "Меморіал". *Меморіал жертв війни.* URL: https://www.victims.memorial/

81. Радіо Свобода Україна – новини, ексклюзиви і перевірені факти. *Радіо Свобода*. URL: https://www.radiosvoboda.org/

82. Сайт Маріуполя 0629.com.ua – головні новини і події міста. *0629.com.ua - Сайт міста Маріуполя*. URL: https://www.0629.com.ua/

83. Сайт Чернігова 0462.ua – головні новини і події міста. *0462.ua - Сайт міста Чернігова*. URL: https://www.0462.ua/

84. Слідство.Інфо. *Slidstvo.info*. URL: https://www.slidstvo.info/

85. Суспільне новини. *Суспільне Новини.* URL: https://suspilne.media/

86. Тижнева газета – Західний кур'єр. *Західний кур'єр*. URL: https://kuryer.if.ua/

87. Українська правда. *Українська правда.* URL: https://www.pravda.com.ua/

88. Український Тиждень. *Тиждень.ua*. URL: https://tyzhden.ua/

89. Укрінформ – актуальні новини України та світу. *Укрінформ – актуальні новини України та світу*. URL: https://www.ukrinform.ua/

90. Факти. ФАКТИ – Останні новини України та світу онлайн – статті, коментарі та аналітика – «ФАКТИ». URL: https://fakty.ua/

91. Шпальта. Ми пишемо і говоримо про справді важливе!. *Шпальта*. URL: https://shpalta.media/

ДОДАТКИ

Додаток 1

Відсоткове значення розрядів позивних імен

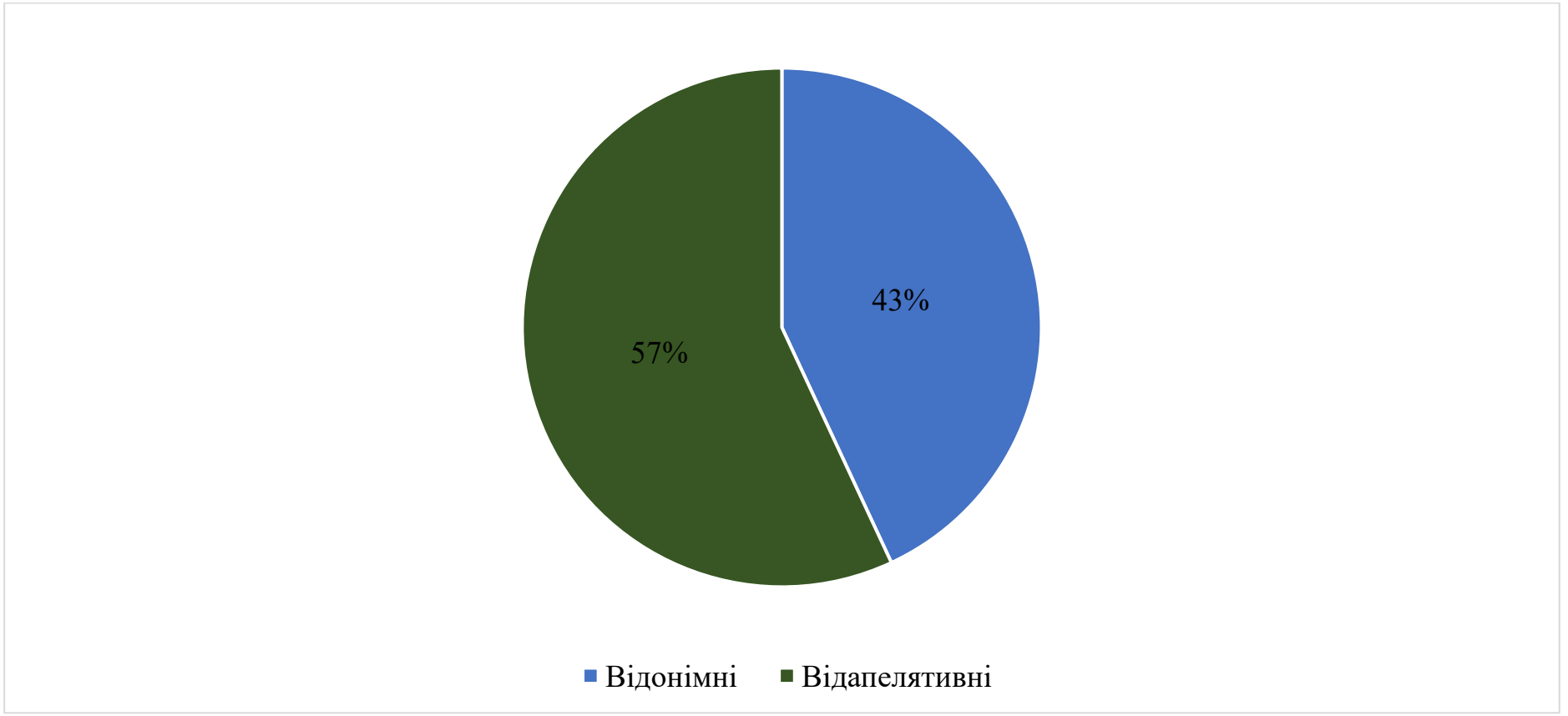

Додаток 2.1

Статистика лексико-семантичних груп відапелятивних позивних імен

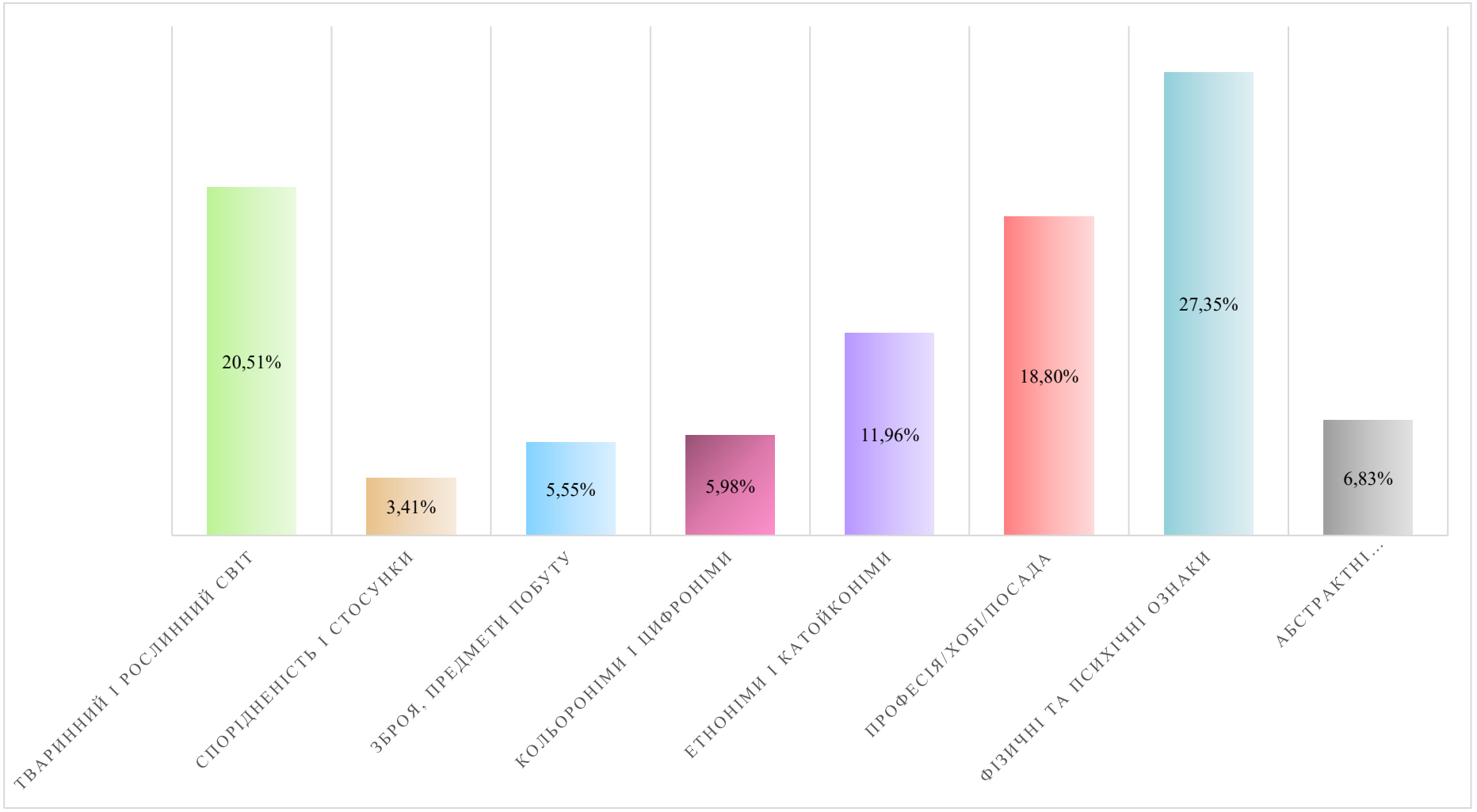

Додаток 2.2

Статистика лексико-семантичних груп відонімних позивних імен

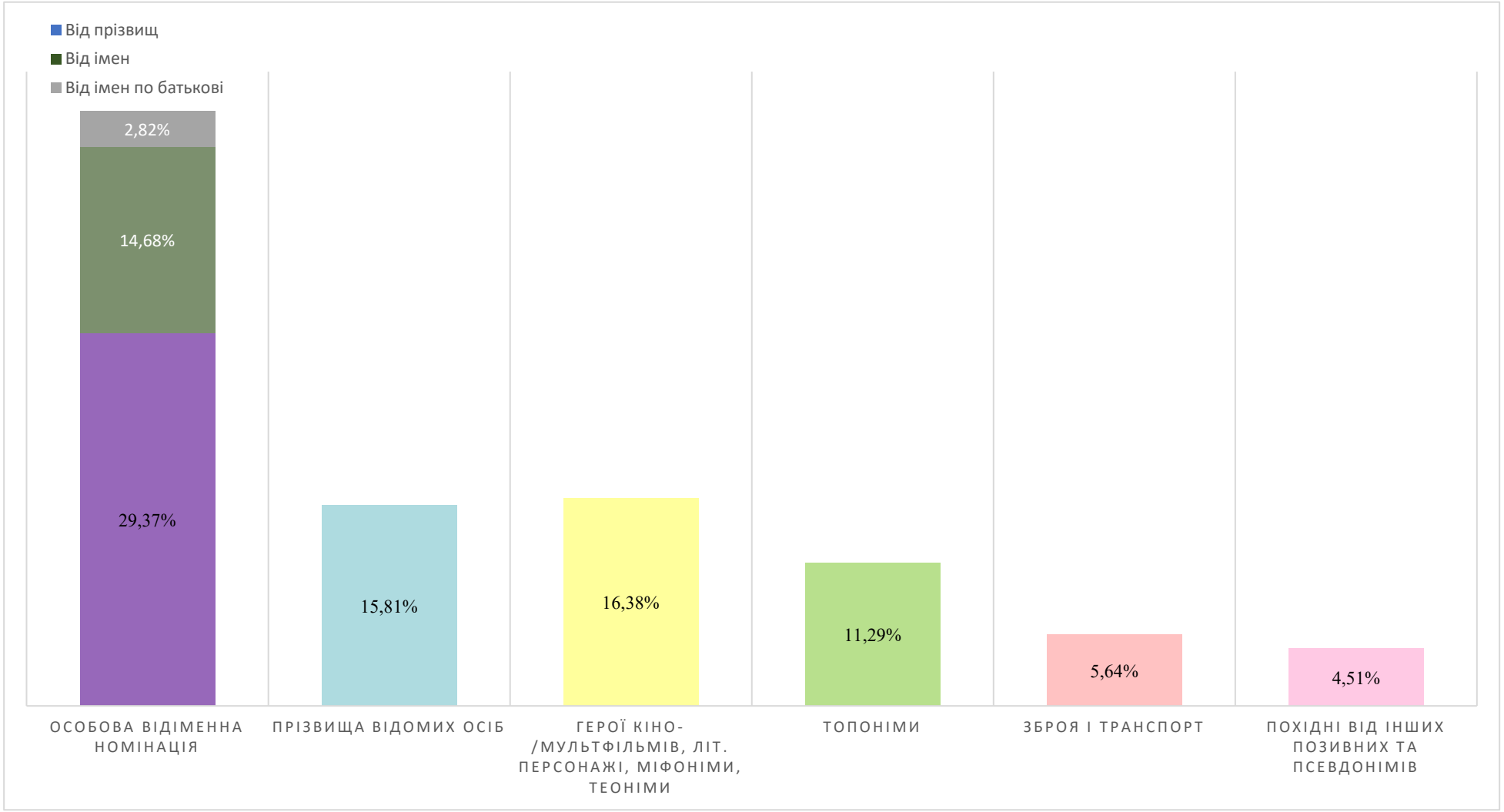

Додаток 3

Реєстр позивних імен військовослужбовців Збройних сил України

Відапелятивні позивні імена

1. 2.0 – http://surl.li/zhykiz
2. 26-й – http://surl.li/ekvqyc
3. Burn – http://surl.li/ctbyrx
4. FOX – http://surl.li/gyzddc
5. Happy – http://surl.li/wbdbxe
6. Shark – http://surl.li/uvgwag
7. Teacher – http://surl.li/oikqhh
8. Абдула – http://surl.li/nzbrbu
9. Админ – http://surl.li/ekpeek
10. Акула – http://surl.li/fdmhsb
11. Афганець – http://surl.li/dnfuli
12. Базука – http://surl.li/lgewnb
13. Барс – http://surl.li/bnuwqf
14. Батя – http://surl.li/gdpszq
15. Бізон – http://surl.li/sghiqy
16. Білий – http://surl.li/dtsgha
17. Білий – http://surl.li/jcsolu
18. Блек – http://surl.li/yxrbmo
19. Блогер – http://surl.li/rvqzcr
20. Бобер – http://surl.li/lffojj
21. Борода – http://surl.li/lcxdls
22. Боцман – http://surl.li/zkjrcq
23. Брат – http://surl.li/fjtzfd
24. Бритва – http://surl.li/lcxdls
25. Бритва – http://surl.li/sgtuof
26. Вайт – http://surl.li/yljdkz
27. Вайт (на шевроні White) – http://surl.li/tokxhn
28. Варан – http://surl.li/gkugcz
29. Вишня – http://surl.li/dnyzfs
30. Вишня – http://surl.li/jfspbo
31. Відьма – http://surl.li/jgnfph

32. Вікінг – http://surl.li/ceutca
33. Вікінг – http://surl.li/orlsqx
34. Вінчестер – http://surl.li/cdswxu
35. Вогник – http:// surl.li/odigbk
36. Волиняка – http://surl.li/ziwobs
37. Вольт – http://surl.li/ceutca
38. Ворон – http://surl.li/iicnyh
39. Вуйко – http://surl.li/qypirp
40. Вуйко – http://surl.li/xfzazu
41. Гаєчка – з діалогу
42. Газ – http://surl.li/whfuut
43. Галерея – http://surl.li/lcxdls
44. Гесс – http://surl.li/ofdqef
45. Гном – http://surl.li/vzlfhd
46. Горобець – http://surl.li/dkunql
47. Грек – http://surl.li/fgaqor
48. Груша – http://surl.li/gikmaj
49. Гусь – http://surl.li/fdxxjo
50. Дантист – http://surl.li/ceutca
51. Дельфін – з діалогу
52. Десятка – http://surl.li/gucpri
53. Дєд – http://surl.li/alderf
54. Джус – http://surl.li/udzdiu
55. Дискотека – http://surl.li/ldfuuk
56. Дід – http://surl.li/ahyghq
57. Дід – http://surl.li/mwjkgw
58. Дід – http://surl.li/remxiu
59. Діджей – http://surl.li/izgyyu
60. Добрий – http://surl.li/pprimj
61. Добрий день – http://surl.li/odikfk
62. Добряк – http://surl.li/ishfwn
63. Добряк – http://surl.li/iuitjv
64. Док – http://surl.li/ubgilq
65. Дуб – http://surl.li/xaqrjx
66. Дюймовочка – з діалогу
67. Електрік – http://surl.li/lwdzuy
68. Єврей – http://surl.li/nsntys
69. Єврей – http://surl.li/zdqnhl
70. Єнот – http://surl.li/uvefpm
71. Жовтий – http://surl.li/xcryhk

72. Журавель – з анкети
73. Зелений – http://surl.li/ipjycj
74. Зло – http://surl.li/nklhlx
75. Змія – http://surl.li/dujfzf
76. Знавець – http://surl.li/cmsiyg
77. Зуб – http://surl.li/iikbrb
78. Ікринка – http://surl.li/ceutca
79. Індус – http://surl.li/fgwhsi
80. Ірландець – http://surl.li/dbuakz
81. Історик – http://surl.li/ywwnqs
82. Йоль – http://surl.li/wjgtdg
83. Кабанчик – http://surl.li/ceutca
84. Кавунчик – http://surl.li/ceutca
85. Кактус – http://surl.li/ooquct
86. Калина – http://surl.li/uwemjr
87. Камікадзе – http://surl.li/moptox
88. Карась – http://surl.li/uckhzs
89. Картава – http://surl.li/lcxdls
90. Картавий – http://surl.li/defgsy
91. Квіточка – http://surl.li/ceutca
92. Кент – http://surl.li/jborcj
93. Кеп – з анкети
94. Кіпіш – http://surl.li/jqtayo
95. Кіт – http://surl.li/lcxdls
96. Князь – http://surl.li/hmtcmh
97. Койот – http://surl.li/zbcnhy
98. Комар – http://surl.li/cigquc
99. Конь – http://surl.li/lcxdls
100. Красавчик - http://surl.li/ipjctv
101. Крєпиш - http://surl.li/ykkmcp
102. Кріс – http://surl.li/ebmxsq
103. Крот – http://surl.li/uuvmlx
104. Кум – http://surl.li/yoespx
105. Купол – http://surl.li/ceutca
106. Кур'єр – http://surl.li/hdgdvq
107. Курка – http://surl.li/aepchi
108. Кучерявий – http://surl.li/mphsxa
109. Лайфгард – http://surl.li/pzejux
110. Лелека – http://surl.li/gjtbbh
111. Лєвша – http://surl.li/ltndft

112. Лимон – http://surl.li/ywbhpe
113. Лис – http://surl.li/ynjanq
114. Лисиця – http://surl.li/wflxny
115. Лисиця – з діалогу
116. Литвин – http://surl.li/utokjf
117. Лівша – http://surl.li/lyaejo
118. Ліса – http://surl.li/esmhla
119. Ліса – http://surl.li/lcxdls
120. Ложка – http://surl.li/dyidub
121. Лом – http://surl.li/nuhlma
122. Лось – http://surl.li/minrzk
123. Ляля – http://surl.li/ceutca
124. Мадяр – http://surl.li/klfhhm
125. Мадяр – http://surl.li/nchpsv
126. Мадяр – http://surl.li/zzkpco
127. Маестро – http://surl.li/wpnifa
128. Мала – http://surl.li/elwyly
129. Малий – http://surl.li/zfcfzg
130. Мальчик – http://surl.li/ceutca
131. Малюк – http://surl.li/ubekfm
132. Мачете – http://surl.li/dwzktc
133. Медвідь – http://surl.li/zumwjp
134. Метр – http://surl.li/jfulsu
135. Мишеня – http://surl.li/lcxdls
136. Мізинчик – діалогу
137. Мовчун – http://surl.li/lelkkl
138. Моджахед – http://surl.li/cprebf
139. Молот – http://surl.li/lyfxtg
140. Молот – http://surl.li/pysyhi
141. Монолiт – з діалогу
142. Морячок – http://surl.li/ihleho
143. Мудрий – http://surl.li/ydpizs
144. Нацик – http://surl.li/ofddqa
145. Німець – http://surl.li/gyvqpu
146. Німець – http://surl.li/jtsqgb
147. Німий – з діалогу
148. Ніч – http://surl.li/ceutca
149. Окунь – http://surl.li/vgwmah
150. Павук – http://surl.li/aoryln
151. Пальма – http://surl.li/htpoes

152. Панда – http://surl.li/lcxdls
153. Пантера – http://surl.li/nidamh
154. Пекар – http://surl.li/hnedmr
155. Перукарь – http://surl.li/ceutca
156. Пес – http://surl.li/sqtpuz
157. Пінгвін – http://surl.li/lcxdls
158. Пітбуль – з діалогу
159. Пітон – з діалогу
160. Подорожник – з діалогу
161. Поет – http://surl.li/idfoiz
162. Поет – http://surl.li/lcxdls
163. Поляк – http://surl.li/amizpu
164. Прапор – http://surl.li/igkdbl
165. Професор – http://surl.li/lmnhlr
166. Пузатий – з анкети
167. Раз-два – http://surl.li/hcvxnt
168. Редіс – http://surl.li/jiyjym
169. Ровний – http://surl.li/lcxdls
170. Ромашка – http://surl.li/ceutca
171. Рудий – http://surl.li/pgkbxu
172. Румун – http://surl.li/hpmoey
173. Румун – з анкети
174. Сват – http://surl.li/khvkwi
175. Сивий – http://surl.li/lcxdls
176. Син – http://surl.li/haadqz
177. Синиця – http://surl.li/ceutca
178. Сідий – http://surl.li/lcxdls
179. Сільвер – http://surl.li/wttiov
180. Сімка – http://surl.li/xejhxc
181. Скелет – з діалогу
182. Слон – http://surl.li/jaqchk
183. Слон – http://surl.li/ynrcsq
184. Смайл – http://surl.li/fkswvj
185. Снайпер – з діалогу
186. Сова – http://surl.li/pwmwep
187. Сокіл – http://surl.li/szshnk
188. Солодкий – з анкети
189. Старий – http://surl.li/lcxdls
190. Ствол – http://surl.li/dorlkh
191. Столичний – http://surl.li/lcxdls

192. Стріла – http://surl.li/fgrmxy
193. Струна – з анкети
194. Студент – http://surl.li/gazthp
195. Студент – http://surl.li/ghbgpj
196. Східний – http://surl.li/swjmoq
197. Тигр – http://surl.li/tknbvn
198. Тихий – http://surl.li/qrizor
199. Тихий – http://surl.li/vecoha
200. Токар – http://surl.li/fojebz
201. Тренер – http://surl.li/xxihit
202. Тридцятий – http://surl.li/chrana
203. Тринадцятий – http://surl.li/whyvum
204. Трос – http://surl.li/uxloio
205. Тюльпан – http://surl.li/mrltsh
206. Удар – http://surl.li/jrqyjc
207. Фея – http://surl.li/lcxdls
208. Фізрук – http://surl.li/xkeevx
209. Фокс – з діалогу
210. Фотограф – http://surl.li/zmsexx
211. Француз – http://surl.li/lcxdls
212. Француз – http://surl.li/vorxcm
213. Хакер – http://surl.li/kisyxc
214. Хімік – http://surl.li/vduxnu
215. Хірург – http://surl.li/mwgtuk
216. Хокей – http://surl.li/gcgaak
217. Хохол – http://surl.li/lxcayd
218. Хохол – http://surl.li/twmttt
219. Художник – http://surl.li/kwdizm
220. Цвях – http://surl.li/lrjlbi
221. Чека – http://surl.li/zeeuun
222. Черняга – http://surl.li/kwtqou
223. Четвертий – http://surl.li/rdzamg
224. Чечен – http://surl.li/jyojzr
225. Чечен – http://surl.li/lcxdls
226. Чичен – http://surl.li/uwtkkb
227. Шалун – http://surl.li/jpfhbw
228. Шампік – http://surl.li/ceutca
229. Шахматист – http://surl.li/vstzff
230. Шкет – http://surl.li/svebua
231. Шпріц – http://surl.li/lcxdls

232. Шум – http://surl.li/wnbmry
233. Ювелір – http://surl.li/lcxdls
234. Яструб – http://surl.li/joetpb

Відонімні позивні імена

1. Karaya – http://surl.li/srlygf
2. Авдєй – http://surl.li/lbpndl
3. Адам – http://surl.li/sxwflq
4. Аляска – http://surl.li/wnbecn
5. Антоніо – http://surl.li/crbgyd
6. Африка – http://surl.li/mbwqiz
7. Ахіллес – http://surl.li/sholkj
8. Байден – http://surl.li/lcxdls
9. Бандера – http://surl.li/cklzie
10. Бандера – http://surl.li/vpsoyh
11. Барс – http://surl.li/nwjlge
12. Бахмут – http://surl.li/lcxdls
13. Бетмен – http://surl.li/tlvfgw
14. Бонд – http://surl.li/vpmncq
15. Борис – http://surl.li/mggdfi
16. Бульба – http://surl.li/oyjlrr
17. Буча – http://surl.li/xgmbem
18. Валькірія – http://surl.li/ceutca
19. Ваха – http://surl.li/izipql
20. Велес – http://surl.li/qprauq
21. Видра – з діалогу
22. Вишня – http://surl.li/vurrde
23. Вівальді – http://surl.li/asgrdo
24. Вовк – http://surl.li/nbdfoo
25. Вольво – http://surl.li/cyuvmn
26. Гайка – http://surl.li/vhyrio
27. Ганс – з діалогу
28. Говерла – http://surl.li/sziptp
29. Гога – http://surl.li/iyiwng
30. Гоголь – http://surl.li/yoaaef
31. Горіх – http://surl.li/vlkvfv
32. Грач – з діалогу

33. Григорович – http://surl.li/wqrbyu
34. Гриня – http://surl.li/ezpjpf
35. Грінка – http://surl.li/khhfjj
36. Гріня – http://surl.li/dnligq
37. Гроша – http://surl.li/opeypl
38. Да Вінчі – http://surl.li/upzcxk
39. Давид – http://surl.li/hcetzx
40. Далі – http://surl.li/uttgvt
41. Денчік – http://surl.li/jrfcnc
42. Десна – http://surl.li/ssyquy
43. Джокер – http://surl.li/xsrmkc
44. Джон – http://surl.li/ihwwmj
45. Джон – http://surl.li/rvkvms
46. Джон – http://surl.li/sglidp
47. Джонсон – http://surl.li/twnwfd
48. Ді Капріо – http://surl.li/kmzwwl
49. Дрогобич – http://surl.li/hqybnr
50. Дуба – http://surl.li/dmyyje
51. Дунай – http://surl.li/yxhhkp
52. Дядя Саша – http://surl.li/qljyxz
53. Еней – http://surl.li/kareow
54. Єтті – http://surl.li/zpbdbr
55. Жупан – http://surl.li/grjkyz
56. Залізняк – http://surl.li/djzbeu
57. Зевс – http://surl.li/tbecfr
58. Зеля – http://surl.li/rznkjn
59. Змій – http://surl.li/rsfuhz
60. Золотой – http://surl.li/upxpya
61. Зубчик – http://surl.li/togoxk
62. Ізраїль – http://surl.li/dstgrg
63. Інгул – http://surl.li/mnzrlv
64. Ісус – http://surl.li/lnrvju
65. Ісус – http://surl.li/tanvyo
66. Йося – з діалогу
67. Камаз – http://surl.li/mtakoy
68. Камінь – http://surl.li/jpkofv
69. Камінь – http://surl.li/okkvcc
70. Карпо – http://surl.li/pztkch
71. Каштан – http://surl.li/oaddpw
72. Кінг – http://surl.li/kerlxz

73. Кіра – http://surl.li/irmenc
74. Кіт – http://surl.li/xsyeuu
75. Кобзар – http://surl.li/occiua
76. Кобра – http://surl.li/wogwpj
77. Колобок – http://surl.li/nxzatv
78. Конан – http://surl.li/gevutj
79. Костиль – http://surl.li/hijwoe
80. Крим – http://surl.li/fsjocw
81. Ксена – http://surl.li/svfcwj
82. Ланцет – http://surl.li/rbrozb
83. Лемберґ – http://surl.li/knjubc
84. Липа – http://surl.li/hayqlc
85. Лімон – http://surl.li/jvciyx
86. Ліпа – http://surl.li/cgampw
87. Лунтік – http://surl.li/nobyel
88. Льова – http://surl.li/zywtiz
89. Лютік – http://surl.li/jwsmns
90. Магура – http://surl.li/uluvnc
91. Мазепа – http://surl.li/ezesst
92. Максюта – http://surl.li/hfykjz
93. Малдер – з анкети
94. Мауглі – http://surl.li/rhivgo
95. Махно – http://surl.li/gdhofz
96. Махно – http://surl.li/sbhxkg
97. Меля – http://surl.li/pohdzz
98. Мерс – http://surl.li/fxlaop
99. Мессі – http://surl.li/wuudqw
100. Миколайович – http://surl.li/zhdyrl
101. Михалич – http://surl.li/hldbia
102. Міккі – http://surl.li/lgtoeh
103. Мішаня – http://surl.li/eqckvh
104. Мішаня – http://surl.li/hmleqp
105. Мішель – http://surl.li/ceutca
106. Могила – http://surl.li/klmtgo
107. Наполеон – http://surl.li/zlqeyh
108. Наруто – http://surl.li/mgeklj
109. Німець – http://surl.li/dvmtym
110. Обама – http://surl.li/gimobj
111. Орест – http://surl.li/gceutk
112. Панас – http://surl.li/cnfqlh

113. Паштет – http://surl.li/axvpjg
114. Паштет – http://surl.li/gikcst
115. Педро – http://surl.li/gpyjaw
116. Перун – http://surl.li/fgzlis
117. Петлюра – http://surl.li/ceutca
118. Пікассо – http://surl.li/zzvdsh
119. Пікачу/ Піка-піка – http://surl.li/sgqayf
120. Піхота – http://surl.li/pxowmo
121. Риба – http://surl.li/dvzlfn
122. Риба – http://surl.li/yyrgki
123. Рим – з анкети
124. Різдво – http://surl.li/lixqpn
125. Ромашка – http://surl.li/ceutca
126. Ромео – http://surl.li/abgxnz
127. Руль – http://surl.li/ehhqgj
128. Руля – http://surl.li/frcvco
129. Сагайдачний – http://surl.li/horqbp
130. Санич – http://surl.li/paudjo
131. Санич – http://surl.li/uilrst
132. Сатана – http://surl.li/sepqai
133. Сєвас – http://surl.li/dqtzyc
134. Сихівський – http://surl.li/kzqqqx
135. Сірко – http://surl.li/fomwby
136. Сірко – http://surl.li/pbydnu
137. Сміт – http://surl.li/dgjozl
138. Смурф – http://surl.li/bjzwow
139. Сокіл – http://surl.li/iyuvoz
140. Стетхем – http://surl.li/erayco
141. Сява – http://surl.li/fdjzvn
142. Тайсон – http://surl.li/njqvzb
143. Термінатор – http://surl.li/vrfukq
144. Тернопіль – http://surl.li/knryub
145. Тесла – http://surl.li/zqnyru
146. Тихий – http://surl.li/azzcwa
147. Тімон – http://surl.li/bnusgi
148. Тімоха – http://surl.li/ruytxw
149. Токіо – http://surl.li/wfyyqf
150. Тор – http://surl.li/cufyhb
151. Усатий – http://surl.li/xsmxse
152. Фагот – http://surl.li/fhmcjy

153. Фокс – http://surl.li/ugycqz
154. Фома – http://surl.li/chruhp
155. Фродо – http://surl.li/tgkmaj
156. Фунтік – http://surl.li/dfcmeb
157. Хаммер – http://surl.li/ejsrcz
158. Хмара – http://surl.li/xpptwj
159. Хома – http://surl.li/rtbynh
160. Хохол – http://surl.li/wjizga
161. Цар – http://surl.li/gpydsq
162. Цезарь – http://surl.li/strkdg
163. Черепашка Ніндзя – http://surl.li/xqxdwm
164. Черчіль – http://surl.li/yzsira
165. Чорногора – http://surl.li/fchxga
166. Чудік – http://surl.li/xozkqy
167. Чужий – http://surl.li/ncysfp
168. Шахід – http://surl.li/prfkjw
169. Шина – http://surl.li/ahcndv
170. Шкіпер – http://surl.li/lcxdls
171. Шопен – http://surl.li/mafhel
172. Юзик – http://surl.li/mvcvtr
173. Юзик – http://surl.li/uquwsy
174. Юка – http://surl.li/ayrilk
175. Янек – http://surl.li/ufubjv
176. Ярік – http://surl.li/aoljgn
177. Ятаган – http://surl.li/ceutca

Додаток 4

Лексико-семантичні групи позивних імен

Таблиця 1. Відапелятивні позивні

№	Спорідненість і стосунки між людьми	Зброя, деталі та предмети побуту	Кольороніми	Цифроніми	Тваринний і рослинний світ		Етноніми та катойконіми
					Зоолексеми	Фітолексеми	
1.	Батя	Базука	Білий (2)	2.0	Shark	Вишня (2)	Афганець
2.	Брат	Бритва	Блек	26-й	Акула	Груша	Волиняка
3.	Вуйко (2)	Вінчестр	Вайт	Раз-два	Барс	Дуб	Грек
4.	Кент	Кріс	Вайт (White)	Тридцятий	Бобер	Кактус	Єврей (2)
5.	Кум	Ложка	Жовтий	Тринадцятий	Варан	Калина	Індус
6.	Сват	Лом	Зелений	Четвертий	Ворон	Лимон	Ірландець
7.	Син	Мачете	Сільвер		Горобець	Манго	Кавунчик
8.		Молот			Гусь	Пальма	Литвин
9.		Ствол			Дельфін	Подорожник	Мадяр (3)
10.		Стріла			Єнот	Ромашка	Німець (2)
11.		Трос			Журавель	Тюльпан	Поляк
12.		Цвях			Змія		Ровний
13.		Чека			Карась		Румун (2)

14.					Кіт		Столичний
15.					Койот		Східний
16.					Комар		Француз (2)
17.					Крот		Хохол (2)
18.					Курка		Черняга
19.					Лелека		Чечен (2)
20.					Лис		Чичен
21.					Ліса		
22.					Мишеня		
23.					Окунь		
24.					Павук		
25.					Панда		
26.					Пантера		
27.					Пес		
28.					Пітбуль		
29.					Пітон		
30.					Синиця		
31.					Слон (2)		
32.					Сова		
33.					Сокіл		
34.					Тигр		
35.					Яструб		

Продовження Таблиці 1

№	Професія/ хобі/посада/титул/ віросповідання	Фізичні та психічні ознаки		Абстрактні поняття; невідома та оказіональна мотивація
		Френоніми	Ейдоніми	
1.	Teacher	FOX	Happy	Burn
2.	Блогер	Бізон	Добрий	Абдула
3.	Боцман	Борода	Добряк (2)	Админ
4.	Вольт	Бритва	Знавець	Вогник
5.	Гаєчка	Відьма	Картава	Гесс
6.	Газ	Вікінг (2)	Картавий	Джус
7.	Дантист	Галерея	Лєвша	Дискотека
8.	Десятка	Гном	Лівша	Добрий день
9.	Діджей	Дєд	Мовчун	Зло
10.	Док	Дід (3)	Молот	Йоль
11.	Електрік	Дюймовочка	Мудрий	Камікадзе
12.	Зуб	Ікринка	Німий	Кіпіш
13.	Історик	Кабанчик	Смайл	Лисиця
14.	Кеп	Квіточка	Тихий (2)	Редіс
15.	Князь	Конь	Шалун	Удар
16.	Купол	Красавчик	Шум	Хімік
17.	Кур’єр	Крєпиш	Ювелір	
18.	Лайфгард	Кучерявий		
19.	Маестро	Лисиця		
20.	Моджахед	Ліса		
21.	Моноліт	Лось		

22.	Морячок	Ляля		
23.	Нацик	Мала		
24.	Пекар	Малий		
25.	Перукарь	Мальчик		
26.	Поет (2)	Малюк		
27.	Прапор	Медвідь		
28.	Професор	Метр		
29.	Сімка	Мізинчик		
30.	Струна	Ніч		
31.	Студент	Пінгвін		
32.	Токар	Пузатий		
33.	Тренер	Рудий		
34.	Фея	Сивий		
35.	Фізрук	Сідий		
36.	Фотограф	Скелет		
37.	Хакер	Снайпер		
38.	Хірург	Солодкий		
39.	Хокей	Старий		
40.	Художник	Студент		
41.	Шахматист	Фокс		
42.	Шпріц	Шампік		
43.	Шкет			

Таблиця 2. Відонімні позивні

№	Особова відіменна номінація			Прізвища відомих персоналій	
	Від прізвищ	Від імен	Від імен по батькові	Громадсько-політичні та військові діячі	Культурні діячі
1.	Авдєй	Бандера	Григорович	Байден	Вівальді
2.	Антоніо	Борис	Миколайович	Бандера	Гоголь
3.	Барс	Ганс	Михалич*	Джонсон	Да Вінчі
4.	Бонд	Гріня	Ромашка	Залізняк	Далі
5.	Ваха	Денчік	Санич*	Мазепа	Ді Капріо
6.	Вишня	Джон (3)		Махно (2)	Кінг
7.	Вовк	Дядя Саша		Наполеон	Кобзар
8.	Гога	Йося		Обама	Мессі
9.	Гриня	Костиль		Петлюра	Пікассо
10.	Грінка	Максюта		Сагайдачний	Стетхем
11.	Гроша	Мішаня		Сірко (2)	Тайсон
12.	Дуба	Мішель		Цезарь	Шопен
13.	Єтті	Орест		Черчіль	
14.	Зеля	Паштет (2)		Янек	
15.	Змій	Педро			
16.	Золотой	Рим			
17.	Зубчик	Ромео			

18.	Камінь	Руль			
19.	Карпо	Руля			
20.	Каштан	Санич			
21.	Кіра	Сява			
22.	Кіт	Тімон			
23.	Кобра	Ярік			
24.	Липа				
25.	Лімон				
26.	Ліпа				
27.	Льова				
28.	Лютік				
29.	Меля				
30.	Мішаня				
31.	Могила				
32.	Німець				
33.	Панас				
34.	Піхота				
35.	Риба (2)				
36.	Різдво				
37.	Сміт				
38.	Сокіл				
39.	Тімоха				

40.	Усатий				
41.	Фокс				
42.	Фома				
43.	Хома				
44.	Хохол				
45.	Цар				
46.	Чудік				
47.	Шина				
48.	Шкіпер				
49.	Юзик				
50.	Юка				

Продовження Таблиці 2

№	Герої кіно- та мультфільмів, літературні персонажі, міфоніми, теоніми	Топоніми	Назви зброї і транспорту	Похідні від інших позивних та псевдонімів
1.	Ахіллес	Аляска	Валькірія	Karaya
2.	Бетмен	Африка	Вольво	Адам
3.	Бульба	Бахмут	Камаз	Видра
4.	Велес	Буча	Ланцет	Грач
5.	Гайка	Говерла	Мерс	Смурф
6.	Давид	Горіх	Тесла	Тихий
7.	Джокер	Десна	Фагот	Хмара
8.	Еней	Дрогобич	Хаммер	Юзик
9.	Зевс	Дунай	Шахід	
10.	Ісус (2)	Жупан	Ятаган	
11.	Колобок	Ізраїль		
12.	Конан	Інгул		
13.	Ксена	Камінь		
14.	Лунтік	Крим		
15.	Магура	Лемберґ		
16.	Малдер	Сєвас		

17.	Мауглі	Сихівський		
18.	Міккі	Тернопіль		
19.	Наруто	Токіо		
20.	Перун	Чорногора		
21.	Пікачу/Піка-піка			
22.	Сатана			
23.	Термінатор			
24.	Тор			
25.	Фродо			
26.	Фунтік			
27.	Черепашка Ніндзя			
28.	Чужий			